

İRİFAN

№ 46 Sentyabr - 2010 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

DİLDƏ
FİKİRDƏ
İŞDƏ

BİRLİK

İRFAN

Sentyabr/2010/№:46
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Abunə və reklam işlərindən məsul:
Niyazi YUSİFOV
Tel: 051 920 79 14

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MURŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompyuter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV
Copyright 2010 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFAN»

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 25 manat
Xarici ölkələr üçün 60 avro

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfan@irfandergisi.com
irfandergisi@yahoo.com

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad
zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Əziz oxucu!

Artıq ailənizin sevimli jurnalına çevrilən və sevə-sevə oxuduğunuz İrfan jurnalı yenə sizin görüşünüzlə gəlib. Jurnal vasitəsilə sizinlə görüşmək bizi bir az da həvəsləndirir. Hər ay səbirsizliklə yeni sayımızın hazırlıqlarının tamamlanaraq sizə çatdırılmasını gözləyirik. Jurnalımızın buaykı mövzusunun Ana dilimizə həsr etmək qərarına gəldik. Bil diyiniz kimi uzun illər bizə planlı şəkildə ana dilimiz unudurulmağa çalışıldı. Bu yolda müxtəlif addımlar atıldı. Və təbii ki, bu zərbələrdən müəyyən qədər nəsibimizi aldığımız. Nəticədə ana dilini bəyənməyən, öz ana dilində danışmağı ar bilən insanlar yetişdi. Sadəcə keçən illərdə deyil, indinin özündə də təəssüflər olsun ki, bu kimi neqativ hallar davam etməkdədir. Elə bunun üçündür ki, uzaqgörən siyasətçi, dövlət xadimi mərhum Heydər Əliyev bu məsələnin üstündə ciddi duraraq ana dilinin təbliğ və tədrisinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Bu gün Azərbaycanda mövcud hakimiyyət də dilimizin yüksək səviyyədə tədrisini təbliğ etməkdə və bu yolda lazımı bütün tədbirləri həyata keçirməkdədir. Məhz bunun üçün biz də bu nömrəmizdə dil həssasiyyətinə diqqət çəkməyi planlaşdırdıq və buna nail olduq.

Əziz oxucu!

Bu sayımızda *"Qeyrətli ataların mirası, ağbirçək anaların dili"*, *"Dildə birlik"*, *"Millətin təfəkkürünü formalaşdıran amil - Dil"* başlıqlı yazılarla dilin əhəmiyyətini, təfəkkürümüzün formalaşmasındakı yerini, birlik və bərabərlik şüuru aşladığını oxuyacaqsınız. *"Dünənimi sabahımla birləşdirən körpüm - Ana Dilim"* adlı məqaləni oxuduqdan sonra dildən qopmağın soykökdən ayrılmaq olduğunu bir daha görə bilərsiniz.

Əziz oxucu!

Bildiyiniz kimi qarşıdan Ramazan bayramı gəlir. Jurnalımızda bu mövzuya da yer ayırdıq. *"Bayramlar Paylaşmaqdır"* başlıqlı yazı ilə bayramda yoxsullara, imkansızlara yardım əli uzatmağın vacibliyinə diqqət çəkdi. *"Bayram sevinci yarıda qalanlar"* məqaləsi də eyniməqsədli yazılardandır. Eyni zamanda rəhmət və bərəkət ayı olan Ramazandan ayrılmağın nisgilini yaşadığımız bu günlərdə oxuyacağınız *"Sevgiliyə vida edərəkən"* yazısı yerinə düşəcəkdir. Yenə bildiyiniz kimi 15 Sentyabr 1918-ci il Qafqaz İslam Ordusunun Bakını düşmən tapdağından qurtardığı gündür. Bu məsələni yenidən gündəmə gətirmək üçün *"Dost dar gündə tanınar"* yazısını sizinlə paylaşırıq. Bu gün cəmiyyətimizin gül-çiçək bağçası halına gəlməsi üçün nələrə diqqət edəcəyimizi, kimlərdən nümunə götürəcəyimizi möhtərəm yazarın *"Əsri-səadət cəmiyyəti"* başlıqlı yazısından oxuyacağıq. Bir sözlə, yenə səhifələrimiz bir-birindən gözəl yazılarla doludur. Geriyə qalır sizlərə çatdırmaq. Elə isə buyurun İrfanla irfana doğru...

İrfan jurnalı bütün Azərbaycan xalqını və dünya müsəlmanlarını Müqəddəs Ramazan bayramı münasibətiylə təbrik edir!

MİLLƏTİN
TƏFƏKKÜRÜNÜ
FORMALAŞDIRAN
AMİL – DİL
Elşən RZAYEV

8

DÜNƏNİMİ SABAHIMLA
BİRLƏŞDİRƏN
KÖRPÜM – ANA DİLİM
Məmməd ƏMMƏDZADƏ

10

MÜDRİKLƏRDƏN
ÖYÜDLƏR
Akif HÜSEYİNLI

13

DİL VƏ DÜŞÜNCƏ
Dr. İbrahim BAZ

14

SEVGİLİYƏ VİDA
EDƏRKƏN
Rüfət ŞİRİNOV

16

BAYRAM SEVİNCİ YARI-
DA QALANLAR
Salih Zeki MERİÇ

20

DOST DAR GÜNDƏ
TANINAR
Elşən NADİROĞLU

22

YAĞIŞ DİLİ ÖYRƏNİRƏM
Eldar KƏRİMOV

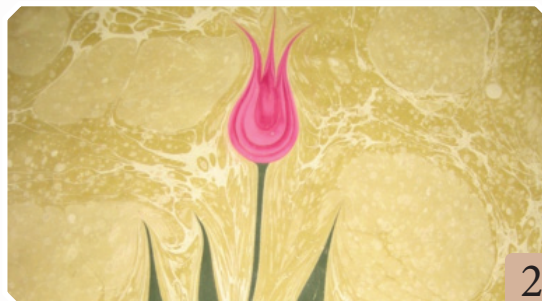
24

ANA DİLİMİZ
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

4

ƏSRİ-SƏADƏT CƏMİYYƏTİ
Osman Nuri TOPBAŞ

28

HƏYAT TƏRZİ
Saleh ŞİRİNOV

36

DİLDƏ BİRLİK
Sedat DEMİR

6

BAYRAMLAR PAYLAŞMAQDIR
İrfandan

18

DUA ETMƏK İLAHİ ƏMRDİR
Aqil ƏLİYEV

46

ALLAHIN İZNİ İLƏ
Mübariz ƏLİOĞLU

26

ƏTRAF MÜHİT
DİNİMİZİN GÖZÜ İLƏ
Mehman İSMAYILOV

38

UŞAQLAIRMIZA ALLAHİ
NECƏ TANITMALIYIQ-II
Arif HƏŞİMOV

40

ACLIQ NƏ YEDİRMƏZ,
DƏRD NƏ SÖYLƏTMƏZ?
Adem ŞAHİN

42

HİKMƏT LÖVHƏLƏRİ
Kamran MƏMMƏDOV

44

XEYİRXAH İNSAN
Seyfəddin MƏNSİMOĞLU

48

HƏYAT DƏFTƏRİNDƏN
Niyazi YUSİFOV

50

MƏŞHURLARDAN
NÜANSLAR
Ülvi MƏMMƏDOV

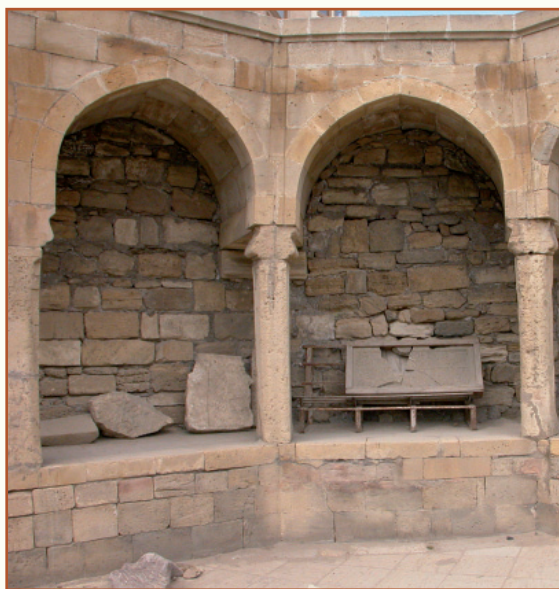
52

XƏBƏRLƏR
54

QEYRƏTLİ BABALARIN MİRASI, AĞBİRÇƏK ANALARIN DİLİ ANA DİLİMİZ

Haqqında danışdığımız dil ünsürü Allahın Hz. Adəmi yaratması ilə formalaşmış və yer üzündə müxtəlif mərhələlərdən keçərək get-gedə inkişaf edərək bugünkü halını almışdır. Dilimiz vasitəsiylə danışırıq və danışmaq sifəti Allahın insan oğlunda təcəlli edən Kəlam sifətinin bir parçasıdır. Danışmağı ilk insan olan Adəm (ə.s)-a birbaşa Uca Yarıdan özü öyrətmişdir. Allah-Təala Qurani-Kərimdə bu haqda belə buyurur: “(Allah Adəmi yaratdıqdan sonra) **Adəmə bütün əşyaların adlarını** (isimlərini) **öyrətdi...**” (əl-Bəqərə, 31) Müfəssirlərin bir çoxuna görə burada Allahın adları öyrətməsindən məqsəd həm dillər, həm də varlıqların mahiyyətini əhatə edir. Elmalılı Hamdi Yazır ayənin təfsirində belə yazır: “Dil xüsusunda bütün insanların zamanımıza qədər bir-birindən fərqlənmə və inkişafı əsas etibarilə Hz. Adəmə əşyaların adının öyrənilməsi hadisəsinə borcludur.”

Dil insanlar arasında ünsiyyət vasitəsidir. Bu baxımdan Allahın insan oğluna bəxş etdiyi ən böyük nemətlərdən sayılır. Klassik mütəfəkkirlərimiz insanın tərifini verərkən “insan danışan canlıdır” demişlər. Deməli, insanı digər məxluqatdan ayıran ən mühüm xüsuslardan biri də dildir. Danışmaq amili hər bir insanın fitrətində proqramlaşdırılmış bir fenomendir. Biz insanlar bir ehtiyacımız olduqda, bir yerimiz ağrıdıqda, sevdiklərimizə sevgimizi, düşmənlərimizə nifrətimizi etiraf etdikdə dilimizdən istifadə dirik. Məhz bu baxımdan dil bizim üçün əvəzolunmaz

nemətdir. Necə də diqqətə layiqdir ki, xammalı eyni olan bir ət parçasından ibarət orqanın hərəkət etməsiylə müxtəlif səslər, müxtəlif dünya dilləri meydana gəlmişdir. Ümumilikdə götürsək hər dildə demək olar ki, ağızdan çıxan səslərin 80 faizi bir-biriylə eynilik təşkil edir. Bu qədər eynilik və yaxınlığa baxmayaraq danışılan dillər bir-birindən fərqlənir. Bu gerçəyi Allah-Təala Qurani-Kərimdə belə izah edir: **“Göylərin və yerin yaradılışı, dillərinizin və rənglərinizin müxtəlifliyi də Onun qüdrət əlamətlərindəndir. Şübhəsiz ki, bunda bilənlər (ağıl və elm sahibləri) üçün (Allahın vəhdaniyyətinə, Onun hər şeyə qadir olmasına dəlalət edən) nişanələr vardır!”** (ər-Rum, 22) Bəli, dillərin müxtəlifliyi Onun əsəridir, Onun qüdrət nişanəsidir. Bizi qəbilələrə və xalqlara ayıran Yaradan ünsiyyət etməmizi və qaynayıb qarışmağımızı murad etmişdir: **“Ey insanlar! Biz sizi bir kişi və bir qadındən (Adəm və Həvvadan) yaratdıq. Sonra bir-birinizi tanıyasınız (kimliyinizi biləsiniz) deyə, sizi xalqlara və qəbilələrə ayırdıq.”** (əl-Hucurat, 13)

Hər bir xalqın, millətin öz ana dili və bu dilin də bir sıra özünəxas cəhətləri, xüsusiyyətləri var. Dilin pozulmaması o millətin varlığının bir isbatıdır. Buna görə də hər kəs öz ana dilinə sahib çıxmalıdır. Dilin yeniliklərindən, xüsusiyyətlərindən xəbərdar olmaq bir insanın dilini qorumasıdır. Dilin qorunması insanın Vətəninə, dövlətinə, atalardan qalan mirasına sahib çıxması mənasına gəlir. Çünki dil ataların bizə qoyduğu mirasdır. Çünki dil dövlət atributudur. Bir insanın dilinə sahib çıxması ana kimi müqəddəs varlıqlara, ülvə dəyərlərə sahib çıxması deməkdir. Çünki hər kəsin danışdığı dil onun anasının dilidir, ana dilidir.

Burada bir məsələni də vurğulamaq yerinə düşər ki, Axırzaman Nəbisi Həzrət Məhəmməd (s.ə.s)-in ən böyük möcüzəsi

Dilin qorunması insanın Vətəninə, dövlətinə, atalardan qalan mirasına sahib çıxması mənasına gəlir. Çünki dil ataların bizə qoyduğu mirasdır. Çünki dil dövlət atributudur. Bir insanın dilinə sahib çıxması ana kimi müqəddəs varlıqlara, ülvə dəyərlərə sahib çıxması deməkdir. Çünki hər kəsin danışdığı dil onun anasının dilidir, ana dilidir.

Qurani-Kərimdir. Quranın möcüzə olmasının önəmli ünsürlərindən biri isə onun dil cəhətdən ən yüksək səviyyədə çıxış etməsidir. Dilin ən bəlağətli üslublarından istifadə etməsidir. Bu da öz növbəsində dilin əhəmiyyətinə diqqət çəkir. Deməli, Quranı dərinədən qavramaq dili səlissə bilməyə bağlıdır. Elə isə hər bir müsəlmanın Allahdan göndərilmiş olan müqəddəs kitabı – Quranı dərinədən öyrənməsi birbaşa öz ana dilini və təbiri cəizsə Quranın ana dili sayıla biləcək ərəb dilini öyrənməsinə bağlıdır.

Danışdığımız dil bizim ən böyük sərvətimizdir. Sərvətimizi yadelli ünsürlərin təsirindən qorumaq tarixi borcumuzdur. Bu və bu kimi ülvə mirasımızı ulu əcdadımızdan necə almışıqsa eləcə də gələcək nəsillərə ötürməliyik. Hər kəsin necə ki, özündən sonra qoyub gedəcəyi övladına mal miras qoymaq kimi dərdi var, eləcə də danışdığımız ana dilimizi, vətən torpaqlarını, milli-mənəvi dəyərləri gələcək nəsillərə çatdırmaq bir nömrəli dərdimiz olmalıdır. Gəlin, dilimizə sahib çıxaq, onu gələcək nəsillər üçün qoruyub saxlayaq!

DİLDƏ BİRLİK

İsmail Kaspıralının məşhur “dildə, fikirdə və işdə birlik” şüarıyla ortaya çıxan və bütün türklərin dil ətrafında birləşmələrini təmin etdikdən sonra daha güclü və təsirli bir cəmiyyət olaraq formalaşacağını ifadə etdiyi qızıl düstur.

“Tək əldən səs çıxmaz”, “Birlikdən güc doğar” kimi atalar sözlərimiz birliyin əhəmiyyətinə diqqət çəkir.

Dil insanlar üçün sadəcə bir “anlaşma vasitəsi” deyil, eyni zamanda bir “düşüncə aləti”dir. İnsan kəlmələrlə düşünür. Dolayısıyla insanın düşüncəsi bildiyi və yerində işlətdiyi kəlmə ədədiylə məhduddur. Yəni bildiyiniz söz qədər ağıllısınız. Bildiyiniz söz qədər fikirləşə bilərsiniz...

Bu nöqtədən baxdıqda bir zamanlar israr və inadla irəli sürülən dil ilə oynamağın nə qədər planlı şəkildə həyata keçirilən sui-qəsd olduğu daha yaxşı anlaşılır. Bir dilin gözəllik və zənginliyini o dildən istifadə edən fərdlərin düşünmə və ifadə qabiliyyətlərini məhv etməyin ən kəsə yolu müxtəlif mənalar daşıyan bir çox sözü yox edib, hamısını bir

sözlə qarşılamağa çalışmaqdır.

Əcəba, Azərbaycanımızda “tarqovı”da neçə dənə Azərbaycan adı daşıyan mağaza var. Neçə nəfərə öz ana dilində sual verib ana dilində cavab ala bilərsiniz? Bir dildə danışmaq sadəcə hərfləri tələffüz etmək deyil. Dil o millətin düşüncə həcmi, mədəniyyətini daşıyır. Ona edilən təcavüzlər daşdığı mənalara da zərər verir. Türkiyədə də vəziyyət eynidir. Sal, sel səsləriylə yersiz kəlmələr və qavramlar törədilməkdədir. Nəticə olaraq türk dili sala mindirilib selə verilməkdədir...

Azərbaycana gəldiyimiz ilk illərdə Bakıda, xüsusilə də “tarqovı”da və şəhər mərkəzində bir çox mağazalara girdiyimiz zaman bizim Azərbaycan türkcəsində danışmağa çalışmağımıza baxmayaraq bizi anlamır, anlayanlar da rusca cavab verirdilər. Bütün bunları düşündükdə mərhum prezident Heydər Əliyevin 2001-ci ildə dillə bağlı verdiyi fərmanın nə qədər doğru və yerində olduğu ortaya çıxır.

Türk şairi Nəci bəy Fazıl Qısakürək öz

dövründə dildə sadələşdirmə adı altında aparılan bəzi islahatları tənqid etmiş, türkcələşdirmə adı altında ortaya çıxan dramı belə ifadə etmişdir:

Ruhsal, parasal, soyut, boyut, yaşam, eğilim...

Ya bunlar türkcə deyil, ya da mən türk deyilim!

Halbuki xalis türk mənəm, bunlar işğalçılarım.

Kaspiralının dil birliyi ideyasını əhəmiyyətli sayırıq. Ancaq biz yazımızda işin zahiri mənasında dildə birlik mənasında deyil, ilahiyyat perspektiviylə dilin digər mənası olan “dil-könül”də birlik olmaq nöqtəyi-nəzərindən işləməyə çalışacağıq.

Qurani-Kərimin Saff surəsində buyrulur: “Möminlər sanki hörülmüş divar kimidirlər.”

Bir çox müfəssir bu ayəni birləşmək, ayrılığa düşməmək və fitnəyə yer verməmək kimi təfsir edir. Bu məna doğru olmaqla birlikdə İmam Quşeyri ayəyə daha fərqli bir pəncərədən baxaraq izah verir: insanların eyni səfdə olmaları, eyni yerdə dayanmaları onların birlik və bərabərliyini ifadə etməyə yetməz. Əsl birlik və bərabərlik könüldə birlik və bərabərlikdir. Könüllərdə ayrılıq varsa birliyi təmin etmək imkansızdır.

Yunus Əmrənin məşhur “Söz ola kəsə savaşı, Söz ola kəsdirə başı” beytləri var. Bu da öz növbəsində dildən istifadə etməyin əhəmiyyətini vurğulayır. Bəli, bir sözün nələrə qadir olduğunu Yunusdan öyrəndik. Ağızdan çıxan hər sözün bir ox kimi geri dönüşünün olmadığını və gözəlliyini. Bunun da ilk şərti zəngin bir söz xəzinəsi və bu xəzinədən ehtiyatla istifadə etmə həssaslığıdır.

Peyğəmbərimiz (s.ə.s) bu xüsusda dildən təsirli istifadə etmişdir.

Büreydə (r.a) buyurur: Allah Rəsulu Mədinəyə hicrət edərkən Qüreyş qəbiləsi onu tutub gətirənə yüz dəvə mükafat verəcəyini vəd etmişdi. Onu yaxalamaq üçün axtarmağa çıxan 70 süvarilik Səhm oğullarının dəs-

Yunus Əmrənin məşhur “Söz ola kəsə savaşı, Söz ola kəsdirə başı” beytləri var. Bu da öz növbəsində dildən istifadə etməyin əhəmiyyətini vurğulayır. Bəli, bir sözün nələrə qadir olduğunu Yunusdan öyrəndik. Ağızdan çıxan hər sözün bir ox kimi geri dönüşünün olmadığını və gözəlliyini.

təsinə mən də qatılmışdım. Gecə vaxtı qarşılaşdıq. Bir-birimizi tanıyırdıq. Sözə Peyğəmbərimiz başladı və məndən soruşdu:

“Kimsən?” Mən:

“Büreydə” –dedim. Peyğəmbərimiz (adının mənası sərinlik olduğuna görə) Əbu Bəkrə tərəf dönərək:

“Ey Əbu Bəkr, işimiz alındı, sərinləşdi və düzəldi.” -dedi. Sonra yenə məndən soruşdu:

“Kimlərdənsən?” “Əsləm qəbiləsindənəm” –deyə cavab verdim. Bunu eşidən Peyğəmbər kəlmənin mənasına uyğun olaraq:

“Qurtulduq, salamatlıqdır.” –buyurdu. Sonra “Əsləm qəbiləsinin hansı qolundan-san?” –dedi. Mən:

“Səhm oğullarındanam” dediyim zaman bu dəfə Peyğəmbər (s.ə.s) kəlmənin mənasına uyğun olaraq Əbu Bəkrə:

“Sən müzəffər oldun, sən qazandın. Muradına nail oldun mənasına gələn “oxun çıxdı” dedi.

Növbə məndəydi və soruşdum:

“Yaxşı, bəs sən kimsən?” O:

“Mən Abdullah oğlu Məhəmmədəm. Allahın Elçisiyəm.” –dedi və məni İslama dəvət etdi. Mən Rəsulullahın danışığı və xitab üslubundan çox təsirləndim. Yanımdakı 70 nəfərlə birlikdə İslamı qəbul etdik.”

Gözəl dinimizə layiq həssaslığı hər zaman göstərən istər danışarkən, istərsə də yazarkən lazımı xüsusi diqqət edək.

MİLLƏTİN TƏFƏKKÜRÜNÜ FORMALAŞDIRAN AMİL – DİL

Bir milləti adət-ənənəsindən, milli-mənəvi dəyərlərindən uzaqlaşdırmaq üçün dildə yaşanan dəhşətli təhrif əslində böyük bir xəyanətdir. Məfhumları və onların ifadə vasitələri olan kəlmələri pozub yadlaşdırılan bir dil ilə dərin bir milli təfəkkürün üfüqlərinə açılmaq qeyri-mümkündür.

Yer üzündə yaşayan millətlər öz-lərinə xas bir şəkildə mədə-niyyətləri, adət-ənənələri və dilləri ilə tanınırlar. Dil bir millətin mən-liyidir, kimliyidir. Millətin təfəkkürü-nü formalaşdıran ən önəmli amillərdən biridir dil. Çünki insan kəlmələrlə dü-şünür.

Dünyada 6200 dil var. Onun yalnız 196-sı dövlət dili səviyyəsindədir. Çox şükürlər olsun ki, bizim ana dilimiz – Azərbaycan dili də dünya dilləri ara-sında özünü dövlət dili olaraq tanıda bilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 21-ci maddəsində açıq şəkildə qeyd olunur: “Azərbaycan Res-publikasının dövlət dili Azərbaycan dili-dir.”

Dil hər bir dövlətin milli rəmzidir və ona hörmətlə yanaşmaq həm borcumuzdur, həm də qanunla nəzərdə tutulan vəzifəmizdir. Dövlətin digər atributlarına hörmətsizlik necə cinayətdirsə, himni-

miz səslənəndə ayağa qalxıb sağ əlini ürəyinin üstünə qoymaq necə mənəvi borcdursa, Azərbaycan dilinə hörmət et-mək və həmin dildə danışmaq da həm qanuni vəzifəmiz, həm də mənəvi bor-cumuzdur.

Bir milləti adət-ənənəsindən, milli-mənəvi dəyərlərindən uzaqlaşdırmaq üçün dildə yaşanan dəhşətli təhrif əslində böyük bir xəyanətdir. Məfhumları və onların ifadə vasitələri olan kəlmələri pozub yadlaşdırılan bir dil ilə dərin bir milli təfəkkürün üfüqlərinə açılmaq qeyri-mümkündür. Böyük rus pedaqoqu K. Uşinskinin gözəl bir sözü var: “Bir millətin malını, dövlətini, hətta vətəni-ni əlindən alsan, o millət ölüb itməz, amma dilini alsan daha ondan bir nişanə qal-maz...”

Azərbaycan dilinin vətəni və rəs-mi istifadə olunduğu torpaq Azərbay-candır. Odur ki, bu dilin milli-mənəvi özəlliklərini qorumaq da məhz hər bir

vətəndaşın öhdəsinə düşən bir vəzifədir. Gündəlik olaraq televiziya və radiolarda, küçədə, hətta bəzi qəzetlərdə də Azərbaycan türkçəsinin nə səviyyədə istifadə edildiyinin şahidi oluruq. Dilimizə müxtəlif dillərdən – rus, ingilis, fars və digər əcnəbi dillərdən sözlər və kəlmələr daxil olur. Yəqin ki, böyük əksəriyyət “Ok, koneçno, davay, poka, vau, lando, uje” və digər əcnəbi sözləri yaxşı tanıyır. Bunlar əsasən gündəlik istifadəmizdə olan sözlərdir. Hətta onları əvəz edə biləcək Azərbaycan əsilli söz qarşılığını da tapmaqda çətinlik çəkənlər var. Bunun əsas səbəbi isə təbii ki, savadsızlıq və öz kimliyinə laqeydlkdir. Bəzi insanlar isə həmin kəlmələrin Azərbaycan dilindəki alternativini bilə-bilə yenə də əcnəbi tərcüməsini işlətməyə üstünlük verirlər. Bunu da sanki müasirlik və intellektuallıq kimi dəyərləndirirlər. Hətta bəzən sırf Azərbaycan dilində danışan insanları “geri qalmış” kimi çağırırlar.

Hər insan bir çox dildə danışa bilər. Hətta bilməlidir də. Belə ki, Peyğəmbərimizin də tövsiyə etdiyi kimi “İnsan nə qədər çox dil bilir, o qədər çox şəxs hesab edilir.” Çox dil bilmək həqiqətən də yüksək intellekt və savadın göstəricisi sayıla bilər.

Amma bu heç kimə əsas vermir ki, həmin dilləri bir-birinə qarışdırın və ən əsası öz ana dilinin leksikonunu korlasın.

Azərbaycan dilinin inkişafı, onun təbii sahəsinin genişləndirilməsi və yad təsirlərdən qorunması, habelə bu dilin saflığı, təmizliyi istiqamətində ulu öndər Heydər Əliyevin respublikamıza rəhbərlik etdiyi həm ötən əsrin 70-ci illərində, həm də sonrakı dövrlərdə çox böyük xidmətləri olmuşdur. Onun “Dilimizi sevmək- Azərbaycanı sevmək, Azərbaycanı sevmək – azərbaycançılıq hissiyyatını özündə cəmlətmək deməkdir” kəlamı ölkəmizin hər bir vətəndaşının düşüncəsinə hakim kəsilmişdir.

Ona görə də əsrlərdən bəri millətin mayasından süzülüb gələn kəlmələrimizə sahib çıxıb onları istifadə edərək yaşatmaq və onların yerinə yerləşdirmək istənilən uydurma sözlərə əsla etibar etməmək lazımdır.

Öz ölkəmizə, millətimizə, dövlətimizə və dilimizə necə hörmət ediriksə, başqa insanlar da bizə elə hörmət edəcəklər. Milli kimliyimizi, ana dilimizi yad ayaqlar altına atmayaq. Dilimizi yaşadaq ki, milli məniyimiz yaşasın.

ÖZ ANA DİLİNİ BİLMƏYƏNLƏRƏ

Tofiq Bayram

Qalxıb Şahdağına söz istəyirəm,
Çatsın hay- harayım dinləyənlərə.
Mən nankor deyirəm, nacins deyirəm
Öz ana dilini bilməyənlərə!

Bu dil şirinlikdə şərbət kimidir,
Saflığı qorunan sərhəd kimidir,
Anamız Vətən də qürbət kimidir
Öz ana dilini bilməyənlərə!

Döyüşdə bərkiyib el polad olur,
Zirvəyə uçmağa dil qanad olur,
Torpağın sevinci, dərdi yad olur
Öz ana dilini bilməyənlərə!!!

DÜNƏNİMİ SABAHIMLA BİRLƏŞDİRƏN KÖRPÜM – ANA DİLİM

Harda olsam, harda olsa
Fəth olmayan dil mənimdir.

Mənim dilim
Basılmayan Vətənimdir!

(Söhrab Tahir)

Ana dilim... Min illərin o tayından şölənənən ocağım... Əcdadlarımların Borçalı çökəyində, Göyçədə, Zəngəzurda, Təbrizdə, Dəmirqapı Dərbənddə alovlandırdığı, istisi, hərarəti bu günümüzdə çatan, vücudumuzu isidən, ruhumuzu məst edən odum-ocağım.

Ana dilim... Altaylardan enərək “Vural Vura!” (bu gün heç bir leksik mənası yoxdur dediyimiz “ura” nidası) sədaları altında Asiyani, Avropanı fəth edən ulu babalarımızın bizə ərməğan etdikləri dil...

Ana dilim... Gözümüzü dünyaya açdığımız ilk gündən ana südü ilə bərabər nuş etdiyimiz, qanımıza hopan həzin laylam...

*Layla beşiyim, layla!
Evim, eşiyim layla!
Sən get şirin yuxuya
Çəkim keşiyin layla!*

Ana südü qədər şirin, ana südü qədər dadlı, ruhumuzun qidası... İlk nəğməmiz, dünya ilə ilk tanışlığımız... Ana do-daqlarından ruhumuza süzülən laylam...

*Layla dadı, bal dadı,
Layla məni aldıadı
Nə balda, nə şəkərdə
Tapılmaz layla dadı.
(Kərkük bayatılarından)*

Ana dilim... Orxon-Yenisey abidələrində daşlaşan, zamanın sınaqlarına sinə gərən, məğrur dayanan basılmaz qalam...

Ana dilim... 1300 yaşlı Dədəm Qorqudun söz söylədiyi boylarından bu günümə boylanmış söz xəzinəm...

“Ana dili! Nə qədər rəfiq, nə qədər ali hissiyyati qəlbiyyə oyandıran bir kəlmə! Nə qədər möhtərəm, müqəddəs, nə qədər əzəmətli bir qüvvə! Ana dili! Bir dil

ki, mehriban bir vücud, öz məhəbbətini, şəfqəti-mədrənəsini sənə o dildə bəyan edibdir. Bir dil ki, sən hələ beşikdə ikən bir layla şəklində öz ahəng və lətafətini sənə eşitdirib, ruhun ən dərin guşələrində nəqş bağlayıbdir! Bir dil ki, həyat və kainat haqqında ilk əvvəl o dil sayəsində bir fikir hasil edibsən, cism və ruhun möhtac olduğu məvadi o dildə tələb eləyibsən...” (Nəriman Nərimanov)

Ana dilim! Sənin tərifini cəfəkeş oğlun necə də gözəl verib! Tarix boyunca türk dilinin, oğuz dilinin, bu gün Azərbaycan dili adlandırdığımız bu dilin sehrinə çoxları düşüb və bu ovsundan çıxıb bilməyiblər. Qafqazda sürgündə olan rus şairi M. Y. Lermantov ilk dəfə eşitdiyi bu dilin ahənginə, axıcılığına heyran qalmış və belə demişdi: “Avropada fransız dili nə qədər geniş yayılıbsa, türk dili də Qafqazda o qədər yayğındır. Əgər bu dili öyrənsən, bütün Qafqazı tərcüməçisiz dolaşsa bilərsən.”

Yeganə əlyazma nüsxəsi İstanbul Məllət Kitabxanasında saxlanılan “Divani lüğətit-türk”ün müəllifi Mahmud Qaşqari 1000 il öncə kitabın müqəddiməsində belə yazır:

“Buxaralı imamlar arasında bir mötəbər qaynaqdan (mənbədən) və Nişapur xalqının bir imamından eşitdim. Hər ikisində də aşağıdakı hədisin isnad nöqtəsinin Rəsulullah qədər çatdığı bildirilir, Qiyamət əlamətlərindən, axırzaman əzablarından və Oğuz türklərinin təşəkkülündən söz açılırdı. Rəsulullah (s.ə.s) dedi ki: “Türklərin dilini öyrənin, çünki onların səltənəti uzun sürəcəkdir.” Bu hədis səhih isə (vəbalı boyunlarına olsun) türkcəni öyrənmək bir zərurətdir. Əgər səhih deyilsə mərifət bunu tələb edir.

Ustad Şəhriyar isə səni belə vəsf edir:

*Türkün dilitək sevgili, istəkli dil olmaz
Özgə dilə qatsan bu əsil dil əsil olmaz.
Öz şerinə farsı, ərəbi qatmasa şair
Şəri eşidənlər, oxuyanlar kəsil olmaz.*

Ana dilim!.. “Dədə Qorqud” dastan-

Ana dilim!.. “Dədə Qorqud”
dastanlarındakı Qazılıq dağının gül-
çiçəyi kimi əlvən, ətirli, rəngarəng
dilim! Koroğlu nəbəsi, cəngi harayı,
Nəsimi üsyarı, Füzuli şeriyyətinin
qəmi, kədəri, heybəti, Sabir qeybəti!
Cavid fəlsəfəsi, Müşfiq şerinin
oynaqlığı, X. R. Ulutürkün vətən
sevgisi səndən güc alıb.

larındakı Qazılıq dağının gül-çiçəyi kimi əlvən, ətirli, rəngarəng dilim! Koroğlu nəbəsi, cəngi harayı, Nəsimi üsyarı, Füzuli şeriyyətinin qəmi, kədəri, heybəti, Sabir qeybəti! Cavid fəlsəfəsi, Müşfiq şerinin oynaqlığı, X. R. Ulutürkün vətən sevgisi səndən güc alıb.

Ditslər, Bodensədlər, Əhməd Smidələr, daha kimlər, kimlər səni öyrənməyə can atıb, səni öz doğma dilləri kimi sevirblər. Nə yazıq ki, sənin böyüklüyünü, əzəmətinə dərk etməyən, bununla barışa bilməyənlər də az deyil. Əhalisinin yarıdan çoxu Azərbaycan türklərindən ibarət olan İranda səni “məhəlli dil”, “türk dilinin pozuc ləhcəsi” adlandırırlar. Bir işə bax ki, Füzulisi dünyaya sığmayan bir xalqın dili “məhəlli” imiş sən demə. Ana dilində danışanlar təhqir olunur, cəzalandırılır, millətini farsın mədəsində həzm etməyə, əritməyə çalışırlar.

Taleyimə sən bax!

Düşüncələrim yasaq,

*Duyğularım yasaq, keçmişimdən söz aç-
mağım yasaq,*

Gələcəyimdən danışmağım yasaq,

Anamdan ad aparmağım yasaq!

...Bilirsən?..

Anadan doğulandan belə

Özüm bilməyə-bilməyə

Dil açıb danışdığım dildə

Danışmağım da yasaq imiş, yasaq!

(Bulud Qaraçorlu Səhənd)

Türkün əbədi və tarixi düşmənlərinin

səni bəyənmədiyini yenə də başa düşmək olar. Amma özünü azərbaycanlı adlandırıb bu torpağın havasını udan, suyunu içən nankor övladları da az deyil başibəlalı bu yurtdun. Və məhz belələrinə B. Vahabzadə aşağıdakı misralarla öz nifrətini bildirir, onlara lənət yağdırır:

*Ey öz doğma dilində danışmağı ar bilən,
Bunu iftixar bilən
Modalı ədəbazar,
Qəlbinizi oxşamır qoşmalar, telli sazlar.
Qoy bunlar mənim olsun.
Ancaq Vətən çörəyi,
Bir də ana ürəyi
Sizlərə qənim olsun!*

Ana dili... Ana Vətən... Hər iki söz birləşməsinin tərkib hissəsinə çevrilən müqəddəs Ana kəlməsi Vətən və dil sözlərini necə də müqəddəsləşdirir, onları adi söz olmaqdan çıxarıb əlçatmaz yüksəkliyə ucaldır, ülviləşdirir. Vətən və dil bir xalqın, bir millətin varlığından xəbər verir. Quşun iki qanadı kimi dünya səmasında bir millətin öz yerini tapmasında müstəsna rol oynayır.

İnsan bədən və ruhdan təşəkkül tapdığı kimi millət də coğrafi və mənəvi ərazilərdən ibarətdir. Coğrafi ərazinin nə demək olduğu hamıya yaxşı məlumdur. Mənəvi ərazi isə xalqın, millətin ədəbiyyatı, incəsənəti, adət-ənənələri və bütün bunları özündə ehtiva edən doğma, əziz Ana dilidir. Coğrafi ərazinin işğalı hələ bir millətin məhvi deyil. Həmin zəbt edilmiş ərazini geri almaq mümkündür. Çünki insan xislətində maddiyyətə bağlılıq mənəviyyətə bağlılıqdan daha güclüdür. Yetər ki, toparlanıb düşmənin üzərinə yürüş edəsən. Toparlanmaq üçünsə mənəvi ərazinin qorunması əsasdır. Çünki torpaqları işğala aparan yol mənəvi ərazinin işğalından keçir. Son 20 ildə torpaqlarımızın 20 % nin işğalı da rus-sovet imperiyasının milli ərazimizə planlı təcavüzünün acı nəticəsidir. Nə yaxşı ki, gec də olsa müstəqilliyimiz bərpa olundu.

Ana dilim... Orxon-Yenisey
abidələrində daşlaşan, zamanın
sınaqlarına sinə gərən, məğrur
dayanan basılmaz qalam...

Ana dilim... 1300 yaşlı Dədəm
Qorqudun söz söylədiyi boylarından
bu günümə boylanan söz xəzinəm...

Milli dəyərlərimiz öz layiqli qiymətini almağa başladı. Doğma ana dilimin kasıb, ucuz komalardakı həyatına son qoyuldu. Ali məclislərdən, yüksək tribunallardan eşidildi. Rəsmi statistikaya görə hazırda Azərbaycanda 9 milyondan bir az çox, qeyri-rəsmi məlumatlara görə isə dünyada azərbaycanlıların sayı 50 milyondan artıqdır. Hələ dil açmamış körpələri və azərbaycanca düşünüb azərbaycanca danışa bilməyənləri çıxsaq doğma ana dilində görəsən nə qədər azərbaycanlı danışır?! Bu gün müstəqilliyini yenidən bərpa etmiş Azərbaycanda dövlət səviyyəsində tam qorunan ana dilimizi, təəssüf ki, hələ də bəyənməyənlər, doqubüzənlər var. Öz doğma dilinə xor baxan, Sabirin təbiri ilə desək “urusbaşlılar”, mədəniyyətin nə olduğunu bilməyib “Avropa mədəniyyəti”ndən dəm vuranlar, üzdənirəq mədəniyyəti zorla bu xalqa qəbul etdirməyə çalışanlar var. Xarici parıltıya, təmtərağa uyan bu nadanlar milli dəyərlərimizə, əxlaqımıza, ədəbiyyatımıza, mədəniyyətimizə, ən başlıcası dilimizə heç də düşmənlərimizdən az ziyan vurmurlar.

*Amma...
Şirindil,
Al bəğrini şirindil.
Nə deyirsə yad desin
Öz dilimdir şirindil.*

Allahım! Məvəvi ərazilərimizi işğaldan qoru! Dünənimizlə gələcəyimizi birləşdirən polad körpünü – ana dilimi hər cür yad təsirlərdən hifz et!

MÜDRİKLƏRDƏN ÖYÜDLƏR

Həzrət Əbu Bəkr deyir:

Mal xəsislərdə, silah qorxaqlarda, rəy zəiflərdə olarsa, deməli, iş qəlizdir.

Məzlumun bədduasından qorxun...

Sidq (doğruluq) əmanət, yalan isə xəyanətdir.

Nə danışdığını və nə vaxt danışdığını düşün.

Heç bir bəla yoxdur ki, ondan daha ağır olmasın...

Haqqı tanıyanların köləsi ol...

Zülm, əhdə xəyanət, hiylə kimdə olarsa zərərləri yenə həmin şəxsə toxunar.

Həzrət Ömər deyir:

Sirrini tuta bilən özünə hakim olar.

İnsanların ən ağıllısı onların hərəkətini ən yaxşı qiymətləndirəndir.

İş bir dəfə geri qalarsa heç bir vaxt irəliləyə bilməz.

Günah işləməkdən əl çəkmək tövbə ilə məşğul olmaqdan daha asandır.

Bir adamın şöhrətinə, görünüşünə aldanmayın. Bir insanın namaz və niyazına baxmayın, ağılına və doğruluğuna baxın.

Qəlblərinizin nifrət etdiyi insanlardan uzaq olun.

Şərin nə olduğunu bilməyən onun ortasına düşər.

Dünyaya az meyil et, azad yaşayarsan.

Bu günün işini sabaha qoyma.

Cənnətin yolunu axtaran camaata sarılsın. Şeytan tək adamla bərabərdir.

Qəlblərinizi doğruldun ki, xarici görünüşünüz də doğru olsun. Axirətiniz üçün çalışın ki, dünya işləriniz də qaydasına düşsün.

İnsanların yaxşı vəziyyətlərinə görə sevinən, pis vəziyyətlərinə görə də məyus olan şəxs mömindir.

Qəddar insana mərhəmət edilməz, bağışlamayan şəxs bağışlanmaz, peşman olmayan şəxsin günahı əfv olunmaz və özünü pis işlərdən qorumayan şəxs də pis işlərdən uzaq tutulmaz.

Müsəlmanlar arasında mehribanlıq gözəldir, amma haramı, halal, halalı haram edəcək mehribanlıq gözəl deyildir.

İnsanın şərəfi təqvasıdır. Soyu dini, insanlığı da əxlaqıdır.

Axirətə aid işlərdə zərər etməkdənsə dünyaya aid işlərdə zərər edin; belə olması daha xeyirlidir.

DİL VƏ DÜŞÜNCƏ

Söz ola kəsə savaşı
Söz ola kəsdirə başı
Söz ola ağulu aşı
Yağ ilə bal edə bir söz.
Yunus Əmrə

İnsan sözünün ən məşhur tərifi-
rindən biri “danışan canlı”dır. Yəni
bir dilə sahib olmasıdır. İnsanı di-
gər varlıqlardan ayıran ən mühüm xüsus-
ların başında gələn düşünmə, yazma və
mədəniyyət təsis edə bilməyin ən təməl
ünsürüdür dil.

Ünsiyyət vasitəsi və qəlb mənasına gə-
lən (fars dilində) dil millətləri qaynayıb-
qarışdıran və bir arada saxlayan ən qüvvətli
bağlardan biridir. Tarixə edilən səfəri və
gələcəyə qurulan xəyalı mümkün qılan
vasitədir.

Dil düşüncəni daşıyan və tanıdan bir
vasitədir. İnsanlar qavramlarla düşünürlər

və bu qavramları ən doğru sözlərlə ifadə
edirlər. Yaxud da doğru kəlmələrlə ifadə
etdikləri nisbətdə anlada və anlaşı bilirlər.
Çünki bir məna ifadə edən, yəni ona
simvol olan kəlmə böyük bir təcrübənin
nəticəsində olmuşdur. Bir kəlmə işləndiyi
zaman məna yalnız bugünə aid olmayıb
keçmişin də çox böyük mənalərini daşıyır.
Bir söz eşitdikdə hər kəs təməl olaraq
ortaq mənanı düşünür. Dolayısıyla dildə
istiqrar düşüncədə istiqrar mənasına gəlir.
Dildən yalnız bir sözün silinməsi o sözü
işlədən millətin yaddaşından bir qavramın
qaldırılması deməkdir.

Dilin sərhədləri danışan cəhətdən
dünyanın sərhəddidir. Dilini daraldan-
lar əslində dünyalarını daraltmaqdadırlar.
Dilinə dəyər verməyənlər dilsizləşərlər.
Dilsizlik isə imperializmin arzuladığı bir
mühitdir. Çünki imperialistlər mədəni
işğala dildə aşınma ilə başlayırlar. Di-
lindən uzaqlaşanlar özlərini tanımaz hala

gəldikləri zaman özləri olmadıqda başqası olduqlarının fərqinə vararlar, ancaq zaman yenidən əldə edilməyəcək bir minikdir. Yenidən qurmaq və işğaldan qurtulmaq yıxmaq qədər asan deyil. Bir millətin dilini əlinə keçirənlər bir yandan ona keçmişini unutdurarkən eyni zamanda gələcəyinə də istiqamət verərlər.

Dilin aşınması və ana məcrasından çıxmasıyla öncəki nəsilləri anlamaq, nəsillər arasında qurulmuş olan körpünün qaldırılması mənasına gəlir. Bu da itirilən elm, mədəniyyət və irfan deməkdir.

Məşhur türk mütəfəkkiri Cəmil Meriç dil üçün belə deyir: “Qamus (lüğət) bir millətin hafizəsidir, yəni özüdür; həyəcanıyla, həssasiyyətiylə, şüuruyla. Qamusu uzanan əl namusa uzanmışdır. Hər müqəddəsi yandırır yox edən Fransız inqilabı sadəcə bir müqəddəsə hörmətlə yanaşmışdır: Qamusa.”

Cəmil Meriç dildə arqo və uydurma kəlmələr işlədərək dilin özündən uzaqlaşması haqqında da belə deyir: “Arqo qanundan qaçanların dilidir. Uydurma dil tarixdən qaçanlarındır. Arqo qorxunun, uydurma dilsə şüursuzluğun hördüyü divardır. Biri günahları gizləyən niqab, digəri irfanı boğan kəmənddir. Arqo yaralı bir vicdanın səsi, uydurma dil hafizəsini itirən bir nəslin səsidir. Arqo hər ölkənin, uydurma dil ölkəsizlərindir.”

Dilin bir də könül mənası vardır ki, bütün dahilər sinədəki bu dilin başdakı dildən daha mühüm olduğunu və daha az ehmal ediləcəyini söyləmişlər. Bu dilin qidası iman və irfan sahiblərinin sözləridir.

Əli Şəriəti oğlunu Amerikaya göndərərək cəlbəcliyi ilə yanaşı “Oğlum, orada səni qoruyacaq olan budur” deyərək bəzilərinin gözləmədiyi bir kitab da verir: Məsnəvi. Çünki Məsnəvi ağıl heyretə salıb insanın dilini lal etsə də əsas olaraq qəlbə xitab edən bir kitabdır: Bilməyin yetmədiyi, ağıl anlamadığı, zəkanın zövq

duya bilmədiyi anlarda deyimi kəsərək və qısırlıqdan qurtaran və “dinlə” deyərək duyğuları doyuran və dinləndirən bir duyğudur Məsnəvi.

Ey könül!

Dilində min bir kəlmə, cümlələr qurarsan. Bəzən qurduğun cümlələrlə könül qırarsan. Sinədəki və başındakı dilinə şəfa olacaq ən gözəl kəlam olan Quranla nə üçün az danışsın? Bilmirsənmi Quran çox oxumaq deməkdir. O Quran ki, səni Haqla danışdırandır.

Eşq əgər bütün seçimlərini sevdicinə görə etmədirsə, sən nə üçün sevlməyə ən layiq olanla ən az danışsın, ey Dil!

*Dilin sərhədləri danışan
cəhətdən dünyanın sərhəddidir.
Dilini daraldanlar əslində
dünyalarını daraltmaqdadırlar.
Dilinə dəyər verməyənlər
dilsizləşərlər. Dilsizlik isə
imperializmin arzuladığı bir
mühitdir. Çünki imperialistlər
mədəni işğala dildə aşınma ilə
başlayarlar.*

SEVGİLİYƏ VİDA EDƏRKƏN...

Vidalaşmaq fani dünyanın fani-liyinin gərəyidir. Hər sevilən-lə hökmən bir gün vidalaşmaq məcburiyyətindəyik. Aylardır gözlədiyimiz on bir ayın sultanına istəməsək də “əlvida” demək məcburiyyətindəyik. Kədərimiz qarşıladığımızdakı sevinc qədərdir. Kim sevdiyini nə qədər seversə ondan ayrı düşüncə də o qədər üzülər. Hər gedənin arxasınca hökmən müsbət və ya mənfi dəyərləndirmələr edilir. Bu baxımdan hər bir müsəlman sevinclə qarşılayıb hüznə ayrıldığı Ramazan ayının arxasınca müsbət və ya mənfi dəyərləndirmələri etməlidir. Bu Ramazanın bizə nələr qazandırdığının hesabatını aparmalıdır. Ramazanın bizə qazandırdıqlarını nə qədər dərk edib anlasaq bir o qədər həyatımıza təsir edər. Əlbəttə ki, hesabatın xoşa gələn şəkildə olması üçün günləri ən faydalı şəkildə və Ramazanın şanına yaraşan ölçüdə keçirmək labüddür.

Ramazan hər bir müsəlman üçün şəxsi qazanc ayıdır. Hər kəsə axirət sərmayəsini

qazansın deyə Uca Allah tərəfindən bəxş edilən fürsətdir. Məhz bu fürsəti dəyərləndirmək üçün də Hz. Peyğəmbər əleyhis-salamın “*Oruc günahlara qarşı qalxandır*”, “*Bu ayda cəhənnəm qapıları bağlanar, cənnət qapıları açılar, şeytan da zəncirə vurular*” və s. kimi hədisləri bizə təkan verməkdədir. Çünki Ramazanda savab işləmə fürsəti daha çoxdur.

Heç şübhəsiz ki, Ramazanın bizə qazandıracağı ən böyük qazanc bu aydan sonra da Ramazan ab-havası ilə həyatımızı tənzimləməyimizdir. Ramazanda edilən tövbələr, qılınan namazlar, edilən ehsanlar, verilən sədəqələr və zəkatlar, doyurulan yoxsullar, Quran oxumaq kimi müsbət xislətlər Ramazandan sonrakı həyatımızı da bəzəməlidir. Çünki Uca Allah “**Sənə ölüm gələndə Rəbbinə ibadət et**” (əl-Hicr surəsi, 99) buyuraraq ibadət və yaxşılıqların davamlılığına diqqətləri cəlb edir. Əks təqdirdə “*Kim yalanı və yalan danışmaqla iş görməyi tərk etməzsə, Allahın o adamın*

*Heç şübhəsiz ki, Ramazanın
bizə qazandıracağı ən böyük
qazanc bu aydan sonra
da Ramazan ab-havası ilə
həyatımızı tənzimləməyimizdir.
Ramazanda edilən tövbələr,
qılınan namazlar, edilən
ehsanlar, verilən sədəqələr və
zəkatlar, doyurulan yoxsullar,
Quran oxumaq kimi müsbət
xislətlər Ramazandan sonrakı
həyatımızı da bəzəməlidir.*

yeməyi və içməyi tərk etməsinə ehtiyacı yoxdur” hədisində buyurulduğu kimi tuttuğumuz oruc, etdiyimiz digər ibadətlər sadəcə ac qalma və müəyyən hərəkətlərdən ibarət olacaqdır. Necə ki, namaz bütün pisləklərdən bizi çəkəndiməli isə (əl-Ənkəbut 45), oruc / Ramazan da bizim bütün həyatımıza təsir etməlidir. Həzrət Peyğəmbər əleyhissalamın müjdələdiyi “*Quran və Oruc sahibi üçün axirətdə şəfaətçi olacaqdır*” hədisinin müxatəbi olmağın yeganə yolu sadəcə Ramazan müsəlmanı olmaq deyil, bütün ömür boyu müsəlman kimi yaşamaqdır. Həzrət Peyğəmbər əleyhissalam “*İbadətlərin ən xeyirlisi az da olsa davamlı olandır*” buyuraraq bizə həm maddi, həm də mənəvi həyatımızın ifrad və təfriddən uzaq olmasını tövsiyə edir. Odur ki, Ramazandakı ibadət və yardımlaşma həyəcanımızı bütün günlərimizə yaymalı, bu həyəcandan sadəcə Ramazanda istifadə etməməliyik. Sadəcə Ramazan ayını yüksək mənəviyyətlə keçirməkdənsə bütün günləri orta səviyyədə ibadət və mənəviyyətlə keçirmək daha fəzilətli və daha qazandır. Unutmayaq ki, həyat biz bəndələrə Allah tərəfindən bəxş edilmiş bəhə bəxş və bir daha ələ keçməz bir nemətdir. “*Ağıllı müsəlman bir ilan dəliyindən iki dəfə sancılmaz*” hədisini də diqqətə alaraq bu həyat fürsətimizi lehimizə çevirməliyik.

Ramazana ayındakı səmimiyyətimiz Ramazan ayı keçdikdən sonrakı həyatımıza etdiyi təsir nisbətindədir. Sevgilidən ayrı qalan məşuqun ona qovuşma anını səbirsizliklə gözləməsi kimi Ramazana aşiq olan müsəlman da ona bir daha qovuşma anını səbirsizliklə gözləməlidir. Heç şübhəsiz ki, Ramazana aşiq olmaq da onu layiqli şəkildə yaşamaq və qeyd etməklə olar. Biz Ramazanı sevsək əlbəttə ki, Ramazan da bizi sevir və axirətdə bizim üçün şəfaətçi olar. Bu həyəcanla Ramazanı qeyd etsək Ramazan bizim üçün on bir ayın sultanı olar, əks təqdirdə biz səbirziliklə oruc ayının qurtarmasını gözləyər və digər aylar bizim üçün sultana çevrilər, Ramazan ayı isə ac və sussuz qalma ayından başqa bir şey olmaz.

Ramazana müsəlman olmaq və xüsusiyyətlə Ramazan ayını, ümumilikdə isə bütün həyatımızı Ramazan həyəcanı ilə yaşamaq təmənnalarıyla “**Əlvida ey sevgili Ramazan!**” deyir və hər birinin Ramazan bayramını səmimi qəlbdən təbrik edirəm...

ANA DİLİ

(İxtisarla)

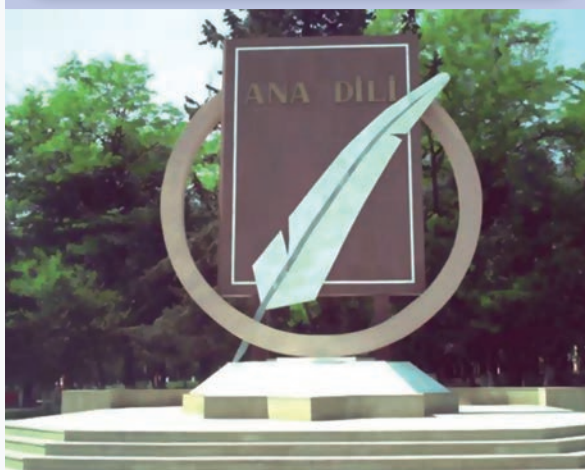
Dil açanda ilk dəfə «ana» söyləyirik biz, «Ana dili» adlanır bizim ilk dərslərimiz. İlk mahnımız laylanı anamız öz südüylə İçirir ruhumuza bu dildə gilə - gilə.

Bu dil bizim ruhumuz, eşqimiz, canımızdır, Bu dil bir- birimizlə əhdi- peymanımızdır. Bu dil tanıtmış bizə bu dünyada hər şeyi, Bu dil əcdadımızın bizə miras verdiyi Qiymətli xəzinədir... onu gözlərimiz tək Qoruyub, nəsillərə biz də hədiyyə verək.

Bizim uca dağların sonsuz əzəmətindən, Yatağına sığmayan çayların hiddətindən, Bu torpaqdan, bu yerdən, Elin bağrından qopan yanıqlı nəğmələrdən, Güllərin rənglərindən, çiçəklərin iyindən, Mil düzünün, Muğanın sonsuz genişliyindən, Ağsaçlı babaların əqlindən, kamalından, Düşmənin üstünə cuman o Qıratın nalından Qopan səsdən yarandın. Sən xalqımızın aldığı ilk nəfəsdən yarandın.

Ana dilim, səndədir xalqın əqli, hikməti, Ərəb oğlu Məcnunun dərdi səndə dil açmış. Ürəklərə yol açan Füzulinin sənəti, Ey dilim, qüdrətinlə dünyalara yol açmış. Səndə mənim xalqımın qəhrəmanlıqla dolu Tarixi varaqlanır, Səndə neçə min illik mənim mədəniyyətim, Şan- şöhrətim saxlanır. Mənim adım- sanımsan, Namusum, vicdanımsan!

BƏXTİYAR VAHABZADƏ

BAYRAMLAR PAYLAŞMAQDIR

“Əgər sənin könlün varsa,
Könül kəbəsinə təvaf et!”

Həzrət Mövlana

Xəta və onun nəticəsi olan iztirab insan yaradılışı ilə başlayır. Çünki ilk babamız **Adəm** (ə.s) da bir zəlləyə düşər olmuş və bunun nəticəsi olaraq cənnətdən çıxarılıb dünyaya göndərilmişdi. Beləliklə ilk iztirab dadılmış oldu.

Həzrət Adəmin yaradıldığı palçığa 39 il hüzn, 1 il sevinc yağmışdı. Kədər və hüznün hakimiyyəti bu qədər qədimdir.

İnsan həyatı bir ananın iztiarbi, özünün isə ağlaması ilə başlar. Ən nəhayət bədənəndən sıyrılaraq əbədi yolçuluğa uğurlanır. Onun gəlişində də, gedişində də iztirab hakimdir.

İnsanın yaradılış səbəbi Rəbbə qulluq. Onun bilinməsi və nəfsin nəzarət altına alınmasıdır.

Dünya həyatında fərdi və ictimai təsir

amillərindən bəziləri nəfsani, bəziləri isə ruhani duyğuları hərəkətə gətirir.

Bayramlar bu duyğular arasında insandakı şəfqət, mərhəmət, vəfa və yardımlaşma hissələrini aşılaraq coşdurur. Həm özünün, həm də başqalarını sevincdirməyin həzzini yaşadır.

Bayramlar fərdin deyil, toplumun mənavi sevinci, bu həyəcanın paylaşılması, könül iqliminə girmək və bütün müsəlmanları ürəkdən qardaş hiss edə bilməkdir.

Bir qüdsi hədisdə Haqq-Təala buyurur:

“Yerə və göylərə sığmaram, amma mömin qulumun qəlbinə sığaram!”

Bayram Yaradandan ötrü bütün müsəlmanlara sevgi, şəfqət, nəzakət göstərmək və yardım etməkdir.

Bayram günü dərddilərin, kimsəsizlərin və möhtacların könuələrini xoş etməklə başlamalıdır.

Hədisi-şərif gərəyincə ilk bayramlaşma ən çox əlaqə, yardım və şəfqət gözləyən keçmişlərimizlə, sərv ağacları altında yatan dünyadan köçənlərlə başlayır. Bu hal ölümlərlə dirilərin dərdləşməsi, hal-əhval tutmasıdır. Fatihələr və sədəqələr hədiyyə edərək keçmişlərə bir vəfa borcunun ifasıdır.

Dünya əzəl və əbəd arasında ruhun bir qürbət diyarıdır. Sevinc və iztirablarla dolu bu qürbət aləmində Rəbbin insanlara lütf etdiyi bayram da bir sevinc günüdür.

Ancaq həqiqi bayramlar həqiqi qurbanlarla gerçəkləşir. Necə ki,

Həzrət İbrahimin oğlu Həzrət İsmayıl böyük bir təslimiyyətlə qurban edəcəyi vaxt Haqq- Təala tərəfindən bir qoç endirilərək İsmayıl (ə.s) atasına bağışlanmış və qiyamətə qədər davam edəcək olan bayramların başlanğıcı təşəkkül etmişdir.

Savaşlarda da həqiqi şəhidlər yəni qurbanlar verildiyi zaman mütləq arxasından zəfər gəlir.

yalavac insanlar üçün, dünyanın müxtəlif yerlərində müharibədən əziyyət çəkən, yurdundan-yuvasından didərgin düşən insanlar üçün nə edəcəyik? Heç nəyə gücümüz çatmasa da dualarımızda onları düşünmək hər birimizin borcudur.

Unutmayaq ki, onların bir təbəssümü bizə həqiqi bir bayram çələngi olacaq, bahar sevinci yaşadacaqdır. Həzrət Mövlana Məsnəvidə buyurur:

“Əgər sənin könlün varsa könül Kəbəsinə təvafət. Torpaqdan tikilmiş sandığın Kəbənin mənası köndür.”

“Uca-Haqq görünən və bilinən surət kəbəsinə təvaf etməyi, pislikdən təmizlənmiş, saf bir könül kəbəsi qazanasan deyər sənə fərz buyurmuşdur.”

Bu bir gerçəkdir ki, Rəbbinə qul olan, qullara əsir olmaz. Necə ki, bir aslan üçün qəfəs mümkünsüzdürsə, bir mömin üçün də əsarət düşünülə bilməz! Rəbbinin təminatı altında olan bir mömin zindanın tənha guşələrində və qandallar içində olsa belə yenə də əsir deyil; hürdür... Rəbbinə ram olanın başı bədənindən ayrılma da yenə əsir olmaz!

Tarixin bütün qızıl səhifələri şahiddir ki, mənəvi böyüklərin və Allah yolundakı cəngavərlərin əbədiyyətə qədər ömürləri vardır. Ümumilikdə İslam dünyası olaraq nə qədər şəhidlər verərək bu günlərə gəldik. Ölkəmiz müstəqillik yolunda bir çox övladlarını qurban verdi. Bu gün bayram sevincini hür və azad yaşayırsınız bunun üçün Vətən uğrunda şəhid olan oğullarımıza, qızlarımıza çox şey borcluyuq. Bayramlaşmaq borcu hiss etdiyimiz insanlardır onlar. Görəsən bu gün 20 yanvar, Qarabağ şəhidlərimizlə necə bayramlaşırıq?

Bu bayramda qırıq qanadlı yaralı quş kimi olan məzlumlara, xəstələrə, qəlbi-qırıqlara, yetimlərə və kimsəsizlərə ürəyimiz nə qədər uzana biləcək? Pakistanda sel daşqınında evindən-əşiyindən olan ac-

Dərdli Yunus da deyir ki:

**“Könül Çalabın taxtı
Çalab könülə baxdı
İki cahan bədbaxtı
Kim könül yıxar isə”**

Başqa bir misrasında da belə deyir:

**“Yunus Əmrə der hoca,
Gərəksə var min hacca.
Hepsindən eyicə
Bir könülə girməkdir!”**

Bütün müsəlmanların qəlbi və nəbzi tək bir insanın nəbzi və qəlbi kimi olmalıdır.

Bayramın həqiqətinə ancaq yardımların sevinci ilə qovuşa bilərik.

Buna müvəffəq olanlar nəfs maneəsini aşaraq əsl insani cövhərini sərgiləmənin səadətinə qovuşmuş olurlar. Çünki bütün ülvəi davranışlar, ruhumuzu bürüyən qəflət libaslarından qurtuluşun bir nəticəsidir. Beləcə, bayramlar bütün bəşəriyyətin ülviləşməsi cəhdində xüsusi bir fürsətdir.

Nə səadət, bu fürsəti dəyərləndirib bayramın həqiqətini idrak edə bilənlərə!..

BAYRAM SEVİNCİ YARIDA QALANLAR

Böyük həyəcanlarla gözlənir bayramlar. Sevinclərin arta-artı yaşıdığı müstəsna anlar və paylaşıldığı zamanlardır bayramlar. İnsanlar sanki bir duyğu dənizinə dalarlar. Bir an hər kəs yaşadığı acıları, iztirabı unudar. Ya da ətrafdakılar ona bütün dərdlərini unutturur.

Bəlkə də bu gözəl günümüzü mənalı hala gətirmək üçün ən yaxınımızdan başlamalıyıq. Ən yaxınımızdan: anamızdan, atamızdan, əmimizdən, xalamızdan...

Bir də bayramı yalnız keçirənlər var. Daha doğrusu yalnız keçirmək məcburiyyətində qalanlar.

Kimlərmə?

*Gözlərini dünyaya
küçədə açmış, ata-
ana şəfqətindən
yoxsul, bir nəfəs
sevgiyə möhtac
kimsəsiz uşaqlar.
Onlar bayramı
necə keçirir, bunu
düşündükmü heç?
Bir Ramazan
bayramı ata-anası
olmayan bir uşaq
üçün nə ifadə edər?*

Bir də bu dərdləri unutmayan, unudacaq atmosferi tapmayanlar var.

Bu bayramda kim necə sevinməli, yaxud kimi necə sevindirməli?

Bayrama məna verəcək, bayramı bayram edəcək ən gözəl davranış hansıdır?

Çünki bayram insanın daxili aləmində yaşamağı olduğu bir zaman kəsiyi deyildir. Məna qazanması üçün bu zaman kəsiyinin qarşılıqlı yaşanması və bir sıra şeylərin paylaşılması lazımdır.

Alt-alta yazsaq bu siyahı bir xeyli qabarıq olar. Siyahıya əlavə olunan hər insan sinfi bir mənada bizim cəmiyyətin qanayan yarasıdır.

Kimsəsiz uşaqlar. Gözlərini dünyaya küçədə açmış, ata-ana şəfqətindən yoxsul, bir nəfəs sevgiyə möhtac kimsəsiz uşaqlar. Onlar bayramı necə keçirir, bunu düşündükmü heç? Bir Ramazan bayramı ata-anası olmayan bir uşaq üçün nə ifadə edər? Hər halıyla küçədən bəslənən, küçələri

özünə məskən bilən bir uşaq üçün bütün bayramları önünə sərsəniz nə ifadə edər? İnsan hər gözəlliyi yaşarkən bir tərəfdən də özünü başqalarının yerinə qoymalıdır. Sahib olunan hər gözəlliyin qiyməti bir az da bu zaman anlaşılr. Özümüzü, yaxud da övladımızı kimsəsiz bir uşağın yerinə qoysaq bu iztirabı, bu acını bir azcığ da olsa anlayırıq.

Kiçikkən yaşadığımız və həyatımızın ən gözəl bayram xatirələri kimi yadda saxladığımız bayram anlarımızı heç yaşamamış, yaşamayacaq, sabahın böyükkləri olan kimsəsiz uşaqlar üçün digər günlərdən fərqi nədir bayram gününün?

Qocalar evləri var bir də. Hansı ki, insan bir anlıq özünü onların yerinə qoysa qərribə bir narahatlıq yayılır qəlbinə. Tərk edilənlər, evindən çıxarılanlar, unudulanlar. Yaşlılıq halı səbəbiylə cəzalandırılan insanlar. Bu insanlar bayramı necə yaşaya bilərlər ürəklərində? Sevincləri varmı paylaşmağa? Bizim onlara qayğımız olmazsa onlar özlərinə necə güvənəcəklər?

Bayram öz isti ocağımızda ailəməzlə birlikdə yaşadığımız gözəl duyğular olmamalıdır elə isə. Dərdlərə şərik olmalı, sevinc verməliyik.

Yetimlər. Qədərinə kimsəsizlik düşən məsumlar. Heç ata görməmiş, ana səsi eşitməmiş və bir şəfqətli əl saçlarını oxşamamış yetim uşaqlar. Bu körpələr bayram səhəri nə hissələr yaşayarlər görəsən? Öz uşaqlarımıza baxaq. Öz uşaqlarımıza aldığımız özəl hədiyyələri gözümüzün önünə gətirək. Yatağının baş ucuna qoyduğu, bayram səhəri geyinəcəyi gözəl patlırları düşünək. Yetim bir uşağın bu duyğuları yaşaya bilməməsi nə qədər acı verir insana.

Bir də xəstələr var. Amansız bir xəstəliyin pəncəsində həyat sürmək. Hətta o xəstəliklə bu fani dünyadan köçüb gedəcəyinə inanmaq. Bu duyğuları yaşayan bir insan nə ilə və necə sevinə bilər. Hansı hədiyyə onu həyata bağlaya bilər yenidən? Sabahın qayğısını çəkməməsi üçün nə ümid verər onlara? Bir xərcəng xəstəsi, vərəm xəstəsi... Ya da əlacı tapılmamış başqa bir

xəstəlik. Bəlkə sevincə, şəfqətlə baxan bir cüt göz onlara ümid verə bilər, təsəlli olar. Hər gün xəstəlik səbəbiylə ölümə bir az daha yaxınlaşmaq necə duyğudur görəsən?

Gəlin, bu bayram heç görmədiyimiz işlər görək. Gəlin, bu bayram vərdislərindən uzaqlaşaq. Gəlin, bu bayram sevincimizi qəlbıqırıqların yanında yaşayaq. Boynubüküklərlə olaq.

Necə?

Yaşadığımız şəhərdə ən yaxınlığımızdakı qocalar evini ziyarət edəcəyimiz siyahının başına qoyaq. Uşaqlarımızın əlindən tutub, ailəmizi yanımıza alıb qapısında bir ziyarətçi gözləyən, ümidi tükənmiş o yaşlı adamları bir günlük də olsa sevincdirək. Onlara gücümüz nisbətində hədiyyələr alağ. Əllərini öpək, dualarını alağ.

Məsələn, bir yetimlər evi müəyyənleşdirək yaşadığımız şəhərdə. Yetimliyi bir də onların gözlərindəki sevgiyə susamışlıqda görək. Hər axşam evimizdə bizi gözləyən balalarımıza aldığımız oyuncaqlardan bir günlük də olsa o yetimlər evindəki balalara alağ. Onların başını oxşayağ. Onların gülüşləri ilə sevinək.

Yaxud da siyahımıza bir xəstəxana qoyaq. Əlimizə çiçəklər alıb bu bayram bir xəstəxanaya gedək. Dərdlərinə şərik olağ o insanların. Onlara bir gün də olsa unudulmadıqlarını hiss etdirək.

Bayramlar gəlib keçər. Elə deyilmi? Geriyə acıların tortası qalar. Öz hesabımıza neçə nəfəri sevincdirdik, neçə könle girdik və neçə adama ümid işığı olduq? Hesabımıza yazılacaq olan da bu deyimli? Yoxsa acımasız küçələrdən, xəstəxana dəhlizlərindən ya da qocalar evləri pəncərələrindən duyacağımız ah-nalə mahiyyətli bu misrələr olacaqdır.

Bayram gəlmiş nəyimə

Anam, anam qərribəm.

Qan damlar ürəyimə

Anam, anam qərribəm.

Yaralarım sızlayar

Anam, anam qərribəm.

Həkim gəlmiş nəyimə

Anam, anam qərribəm.

DOST DAR GÜNDƏ TANINAR

Əsrlərlə Azərbaycan öz strateji mövqeyi, münbit şəraiti, həmçinin təbii sərvətləri ilə işğalçı dövlətlərin diqqət mərkəzində olub. Bunun nəticəsidir ki, tarixin hər məqamında vətənimizə göz dikən, işğal etmək arzusunda olan müstəmləkəçilər olmuşdur. Xalqımızın düşmənləri əsarət altına almaq istədikləri qəhrəman millətimizi milli mənlək şüurundan və qədim dövlətçilik ənənələrindən məhrum etmək istəyir, bu istəklərini həyata keçirmək üçün torpaqlarımızı ən dəhşətli qırğın meydanına çevirmək və burada təkçə kütlədən ibarət bir topluluq yaratmaq istəyirdilər. Bu iyrənc istəklərini həyata keçirmək üçün çox zaman mənfur qonşularımız onların əlində alətə çevrildi.

Düşmənlərin məkrli istəklərini həyata keçirmə planlarından biri də XX əsrin ikinci onilliyində bolşevik-daşnak birləşmələrinin Bakıda və Azərbaycanın digər bölgələrində törətdikləri qırğınlara səbəb olmuşdur.

Həmin dövrdə Bakı S. Şaumyanın başçılıq etdiyi bolşevik-daşnakların əlində idi və onlar 1918-ci ilin mart qırğınlarından sonra da dinc əhaliyə divan tutmağa davam edirdilər. Azərbaycanın qərbində, Zəngəzurda, habelə Qarabağ və Naxçıvanda da erməni hərbi birləşmələri azərbaycanlılara qarşı soyqırım həyata keçirirdilər. Belə bir şəraitdə Bakını bolşevik qüvvələrindən azad etmək, erməni daşnakların qırğınlarını dayandırmaq lazım idi. Ancaq yenicə yaranmış və hələ tam şəkildə formalaşmamış bir dövlətin təcürübəli və amansız düşmənlə mübarizəsi

çox çətin idi. Təbii ki, bu yolda bizim ən böyük güvən yerimiz Anadoludakı qardaşlarımız olmalı idi və oldu da.

Belə bir ağır gündə Osmanlı dövləti özü süquta uğramaq ərəfəsindəyəkən, özü savaşı apararkən qardaş Azərbaycan xalqının yardımına yetişdi. 92 il bundan əvvəl, 1918-ci il sentyabrın 15-də Nuru paşanın rəhbərlik etdiyi Qafqaz İslam Ordusu və Azərbaycan Korpusu Bakıya daxil olaraq şəhəri erməni-bolşevik işğalından azad etdi. Qəhrəman türk əsgərlərinin şücaəti və qanı bahasına Bakı və digər rayonların azad olunması ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti öz hakimiyyətini ölkənin bütün hüdüdlərində təmin etdi. Bununla da 1918-ci ilin martından başlayaraq erməni daşnaklarının və bolşeviklərin Bakıda və Azərbaycanın digər bölgələrində birgə həyata keçirdikləri qanlı qırğınlara və özbaşınalığa son qoyuldu. Məlum olduğu kimi, ermənilərin azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdikləri soyqırım siyasətinin əsas məqsəti xalqımızı cismən məhv etmək və "Böyük Ermənistan" xülyasını gerçəkləşdirmək idi. Amma türk qardaşlığı bu mənfur planın reallaşmasına imkan vermədi.

Osmanlı qoşunları Bakının azad olunması üçün həyata keçirdikləri hərbi əməliyyatlarda 1130 şəhid verdi. Həmin dövrdə Azərbaycanın rəhbərlərindən olan Fətəli xan Xoyski deyirdi: "Türk qardaşlarımızın qanı Azərbaycan çöllərində bizim qanımızla bir-birinə qarışmışdır. Soy etibarı ilə biz bir-birimizə qohumuq, indi bizim bir-birinə qarışan qanlarımız bunu bir daha qüvvətləndirdi." Dar gündə bir-birinin köməyinə çatmaq Türkiyə-Azərbaycan əbədi dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin hər zaman var olacağından, əbədi yaşayacağından xəbər verir.

Azərbaycan növbəti dəfə müstəqillik

*Fətəli xan Xoyski deyirdi:
"Türk qardaşlarımızın
qanı Azərbaycan çöllərində
bizim qanımızla bir-birinə
qarışmışdır. Soy etibarı ilə
biz bir-birimizə qohumuq,
indi bizim bir-birinə qarışan
qanlarımız bunu bir daha
qüvvətləndirdi." Dar gündə
bir-birinin köməyinə
çatmaq Türkiyə-Azərbaycan
əbədi dostluq və qardaşlıq
münasibətlərinin hər zaman
var olacağından, əbədi
yaşayacağından xəbər verir.*

qazandıqdan sonra hər il sentyabrın 15-də təkcə Bakıda deyil, Şamaxıda, Göyçayda və digər rayonlarda ölkəmizin ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid olan türk əsgərlərinin məzarları dövlət səviyyəsində ziyarət olunur. Qafqaz İslam Ordusunun tarixi xidmətləri nəzərə alınaraq 1999-cu ildə onun şərəfinə Şəhidlər Xiyabanında möhtəşəm bir abidə ucaldıldı. Bu gün hər bir azərbaycanlı Şəhidlər Xiyabanını ziyarət edərkən Azərbaycanın istiqlalı yolunda şəhid olan türk və azərbaycanlı əsgər və zabitlərinin ruhuna dualar oxuyur və deyir: "Qəbriniz nurla dolsun. Allah sizə rəhmət eləsin!"

15 sentyabr təkcə milli dövlətçiliyimizin - Xalq Cümhuriyyətinin özünün paytaxtına qovuşduğu gün deyil, daha geniş kontekstdə götürdükdə, Azərbaycan və Türkiyə qardaşlığının tarix durduqca yaşayacaq möhtəşəm bir xatirəsidir.

YAĞIŞ DİLİ ÖYRƏNİRƏM

Dil insanlar arasında ən vacib ünsiyyət vasitələrindən biridir. Qədim zamanlardan dil mədəniyyətinin formalaşması dilin insan həyatında nə qədər mühüm bir yer tutduğunun bariz nümunəsidir. Hələ ibtidai sinifdən öyrəndiyimiz ana dilimiz bizim ətrafımızda olan insanlarla fikirlərimizi paylaşmağa imkan yaratmışdır. Ana dilimiz bizim üçün müqəddəs və əziz idi. Onun haqqında şeirlər əzbərləyir, inşalar yazırdıq. Nitq mədəniyyətimizi formalaşdırıb, ana dilimizdən istər rəsmi, istərsə də işgüzar üslubda yüksək səviyyədə istifadə edirdik. Yaşanan illər ərzində hegemon dövlətlərin dilləri həyatımızın ayrılmaz hissələrindən biri oldu. Belə ki, universiteti bitirib özünə iş axtaran hər kəsdən iş üçün tələb olunan ən vacib amillərdən biri də, xarici dillərdən rus və ingilis dillərini mükəmməl səviyyədə bilməsidir. Bu, həqiqətən də çox qəribədir. Doğma vətəninə iş üçün doğma ana dili deyil, əcnəbi dillər tələb olunur. Əcnəbi dillərin bizim həyatımızda bu qədər əhəmiyyət kəsb etməsi, bizim öz ana dilimizdən bixəbər olmamıza gətirib çıxarmışdır. Öz ana dilində danışarkən fikrini aydın şəkildə ifadə edə bilməyən gəncliyimiz öz ömrünü əcnəbi dillərdə səlis danışmağa həsr etmişdir. Bu bir həqiqətdir ki, paytaxt küçələrində gəzərkən öz aralarında qeyri dillərdə danışan insanlarla rastlaşmaq adi hal alıb. Ya insanlar öz aralarında rus, ya da ingilis dilində danışmağa üstünlük verirlər. Hələ bu harasıdır. Əcnəbi dil sevgisi başımızı o qədər gicəlləndirib ki, əcnəbi dildən Azərbaycan dilinə dublyaj olunan filmlərdə xoş gəlmisiniz ifadəsi ingilis dilində olduğu kimi welcome, dost sözü isə boyfriend və girlfriend olaraq səslən-

dirilir. Buradan da vəziyyətimizin nə qədər acınacaqlı olduğu görünür. Burada qeyd etdiklərimdən məqsəd, dilimiz və dilçiliyimizin nə vəziyyətdə olduğunu sizlərə təhlil etmək deyil. Sadəcə bu həqiqətlər işığında əsas mövzumuza keçid etməkdir.

Belə ki, hər birimizin böyüklərimizdən və arif insanlardan eşitdiyi bir tövsiyə var. Nə qədər çox dil bilsən, o qədər insansan. Həqiqətən də bu söz çox dəyərli və yerində deyilən bir sözdür. Mən də buna haqq qazandırırım ki, kim nə qədər çox dil bilərsə o qədər dünya görüşü artar və o dilə sahib olan millətin bir fərdinə çevrilər. Hərçənd ki, çox dil bilmək, istər insanın sosial həyat tərzinin inkişafına, istərsə də insanlar arasında tutduğu mövqeyinin yüksəlməsinə təkan verir. Bəli, burada səslənən fikirlər çox gözəldir ancaq, bəs görəsən bu işdə itirdiklərimiz nədir? Bəlkə başqa əcnəbi dili öyrəndiyimiz zaman mənliyimizi, kimliyimizi, şəxsiyyət və milli dəyərlərimizi itiririk? Bəli, elə məsələnin ən acı tərəfi də budur ki, biz bir dili öyrəndiyimiz zaman o dilin məxsus olduğu millətin bir fərdinə çevrilirik. Bu, bizim özümüzə qaynaqlanan bir şey deyildir. Çünki əcnəbi bir dili öyrənərkən istifadə etdiyimiz vəsaitlərdə Cekin, Conun, Nataliyanın həyat təzi bizə o qədər cazibədar təqdim edilir ki, biz də özümüzü onlar kimi görmək istəyirik. Bu da özünü bizim qidalanmamızda, geyim tərzimizdə ümumiyyətlə həyat tərzimizdə açıq şəkildə göstərir.

Məni hər zaman düşündürən bir sual var ki, görəsən bu dünya həyatımızda, ömrümüzü fəda edərək həyat tərzimizi yaxşılaşdırmaq üçün öyrəndiyimiz dillər, bizi əbədi həyatımızda himayə edə biləcəkmik? Bəlkə də bu suala cavab vermək bir o qədər də çətin deyil, ancaq cavabı “yox” olduğu üçün heç kim cavab vermək istəmir.

Mənim nəticəyə gəldiyim həqiqət budur ki, hər bir kəs ilk olaraq həyatında Uca

Öz ana dilində danışarkən fikrini aydın şəkildə ifadə edə bilməyən gəncliyimiz öz ömrünü əcnəbi dillərdə səlis danışmağa həsr etmişdir. Bu bir həqiqətdir ki, paytaxt küçələrində gəzərkən öz aralarında qeyri dillərdə danışan insanlarla rastlaşmaq adi hal alıb.

Yaradanın insan oğluna bəxş etdiyi möcüzə təbiətin dilini öyrənməlidir. Çünki bu dil hər şeyin həqiqətini əldə etməyə şərait yaradır.

Son olaraq fikirlərimi müəllifini xatırlamadığım sərbəst vəzndə yazılmış bu şeirlə bitirirəm:

Yağış dili öyrənirəm,
damcı-damcı yağış ilə
danışaram.

Alov dili öyrənirəm
yavaş-yavaş alovlanıb
alışaram.

Külək dili öyrənirəm
gah cənubdan, gah şimaldan
mən əsərəm.

çox yerlərə gecikərəm,
çox yerlərə tələsərəm.

Yağış məni duya bilir,
Yağ! deyəndə yağar bəzən.

Alov məni duya bilir söndürəndə
sönür bəzən.

Külək vurub uçursa da
öz canını ora atar, bura atar,
axır yatar, yatar bəzən.
Yağış dili, külək dili, alov dili
öyrənirəm.

Gör nə qədər dil bilirəm!

Bu dillərlə mən dünyanı
gəzə billəm,
Bu dillərlə mən dərdimi yaza billəm.
Bu dillərlə səmalarda uça bilən
bir pilotam.

Bu qədər dil bilirəmsə,
deyəsən mən poliqlotam.

ALLAHIN İZNİ İLƏ

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur: **“Ey iman gətirənlər! Şeytanın yolunu tutub getməyin! Kim Şeytanın getdiyi yolla getsə, o, (insanlara) çirkin, pis işlər görməyi əmr edir. Əgər Allahın sizə neməti və mərhəməti olmasaydı, sizdən heç kəs heç vaxt (günahdan) pak olmazdı. Lakin Allah dilədiyini (günahdan) pak edir. Allah (hər şeyi) eşidəndir, biləndir!”** (Nur, 21)

Bizi xəلق edən Allah-Təalanın mübarək kəlmələrində ifadə edilən mənaların əhatəli və məqsədyönlü şəkildə dəyərləndirərək həyatımıza tətbiq edilməsi Adəm övladının qarşısında duran ən önəmli məsələlərdən biridir. İslamiyyətin yaranmasından günümüzədək uzanan böyük zaman kəsirlərində Qurani-Kərim həqiqətlərinin tədricən sinələrdən qoparılarək sadəcə kağız parçalarının üzərinə həkk edilmiş hərfələrdə məskunlaşması, Uca Allahı tanıma və Ona layiqiylə qulluq

etmə mədəniyyətinin yaşanma göstəricilərini köklü surətdə aşındıraraq işin biabırçı bir həddə varmasına səbəb olmuşdur. Peyğəmbərimizin (s.ə.s) hədislərində bu məqama xüsusi diqqət yetirməsi, onun Rəbbinin lütfü ilə mərhəmət dəryasına çevrilmiş mübarək həyatının hər bir anında ümmətinin sağlam şəkildə məlumatlandırılmasına nə qədər önəm verdiyini gözlərimiz önündə canlandırır:

Əbud-Dərdadan rəvayət edildiyinə görə: Məhəmməd (s.ə.s) əshabı ilə bərabər ikən gözü ilə səmaya baxdı və belə buyurdu:

- “Bu an elmin insanlardan uzaqlaşdırılması zamanıdır. Hətta o dərəcədə ki, insanlar ondan heç cürə faydalana bilməyəcəklər.” Bunu eşidən Ziyad bin Ləbid dedi ki:

- Bizdən elm necə qaldırılacaq? Axı biz, davamlı Quran oxuyuruq. Qurani həm oxuyuruq, həm də uşaqlarımıza, xanımlarımıza da oxudub öyrədirik.

Peyğəmbərimiz (s.ə.s) onu dinlədikdən sonra belə buyurdu:

- “Ey Ziyad! Anan səni yetim buraxsın. Səni Mədinə əhlinin fəqihlərindən (şəriət bilicisi) sayacaq olsam (diqqətini buna çəkmək istəyirdim ki) Tövrət yəhudilərin, İncil isə xristianların əlindədir. Onlara bu kitabların heç faydası varmı?” (Tirmizi, 2653)

Allah Rəsulu (s.ə.s) Qurani-Kərimin mənə bütövlüyünü ümmətinə anladarkən insanların zənnə qapılarına uyğunsuz çalışmalara baş vurmalarının nə qədər mənasız olduğunu vurğulaması, onların son nəticədə əbədi rüsvayçılığın caynağından qurtulmaları üçün səslənən əhəmiyyətli bir xəbərdarlıqdır:

Bir qrup insan Allah Rəsulunun (s.ə.s) qapısı önündə Quran haqqında mübahisə edirdilər. Allah Rəsulu (s.ə.s) üzünün rəngi dəyişmiş bir halda çölə çıxaraq onlara belə dedi: “Ey qövmüm! Elə buna görə millətlər həlak olmuşlar. Quran (ayələri) bir-birini təsdiq edir və siz onun bəzi ayələrini bəzi ayələri ilə yalanlamayın!” (Təbərani, Mücəmul-Kəbir)

Dünya həyatı öz rəngarəngliyi, çoxçeşidli və ziddiyyətli münasibətləri ilə dövrənini sürdürən bir reallıqdır. Şeytanın və ona yaxın olan xislətlərin bir an belə ara vermədən çalışaraq Adəm övladının əbədi səadət sərmayəsini dünyadaca əritmək və onu hər şeydən məhrum etmək məqsədi ilə dəridən-qabıqdan çıxması hər birimizə ibrət olacaq canlı bir nümunədir. Təbiidir ki, bunun yetkin bir mənada ziddini ələ alaraq öz növbəmizdə bizim də daha böyük səylə maddi və mənəvi kamilliyə aparan yolda Allahın kitabını və Onun Rəsulunun sünnəsini rəhbər tutaraq yaranışımızın ali məqsədinə doğru addımlamamız, qulluq həqiqətinin mahiyyətinə varmamıza sözsüz ki, misilsiz bir dəstək göstərəcəkdir. Qurani-Kərimi və Peyğəmbər sünnəsini lazımı ölçüdə mənimsəyərək mənəvi kamilliyə aparan yolun ancaq və ancaq Qur-

Dünya həyatı öz rəngarəngliyi, çoxçeşidli və ziddiyyətli münasibətləri ilə dövrənini sürdürən bir reallıqdır. Şeytanın və ona yaxın olan xislətlərin bir an belə ara vermədən çalışaraq Adəm övladının əbədi səadət sərmayəsini dünyadaca əritmək və onu hər şeydən məhrum etmək məqsədi ilə dəridən-qabıqdan çıxması hər birimizə ibrət olacaq canlı bir nümunədir.

an və sünnədən ibarət olması halının qəlb-lərimizə hakim kəsilməsindən sonra:

“Aralarında hökm vermək üçün Allahın (Allahın kitabının) və Peyğəmbərinin yanına çağırıldıqları zaman möminlərin sözü ancaq: “Eşitdik və itaət etdik!” - deməkdən ibarətdir. Nicat tapanlar da məhz onlardır!” (Nur, 51)

- Ayeyi-kəriməsinin libasına bürünməyimiz üzərimizə düşən qulluq vəzifəsinin etibarlı bir şəkildə sürdürülməsinə yardım edərək həqiqi nicatın qazanılmasında bizə ən mükəmməl bir tərəfdaş olacaqdır.

Unutmayaq ki, maddi və mənəvi kamillik zirvələrinə aparan və yetişdirən bütün yolların hökmü və izni Uca Allah-Təalanın qüdrət əlindədir. Məhz Onun izni ilə gerçəkləşən bu bəxtəverliyin Qurani-Kərimdə açıqlanması Allahın lütf və kəramətinin insanlar tərəfindən gözəl şəkildə qavranılmasına şərait yaradan misilsiz bir nümunədir:

“Allah göylərin və yerin nurudur. Onun nuru, içində çıraq olan bir taxçaya (çıraqdana) bənzər. (Həmin taxça və çıraq) Allahın tikilib ucaldılmasına və Öz adının zikr edilməsinə izin verdiyi o evlərdədir ki, orada səhər-axşam Onu təqdis edib şərinə təriflər deyirlər.” (Nur, 35-36)

ƏSRİ-SƏADƏT CƏMİYYƏTİ

İLAHİ TƏRBIYƏNİN ƏRMƏĞANI: UCA PEYĞƏMBƏR...

Allah-Təala bizə ən gözəl örnək, ən üstün model, üsveyi-həsənə olaraq Varlıq Nurunu, kainatın əbədi Fəxri olan Həzrət Peyğəmbər ﷺ-i bəxş etdi.

O, ayə-ayə Quranı yaşayan müəzzəm əxlaqı, hikməti-ilahiyyə ilə təchiz olunmuş müstəsna xislət və xüsusiyyətləri ilə sadə insandan dövlət başçısına, şəfqətli ailə rəisindən əzəmətli bir komandana, mü-təvazi çobandan qitələrarası ticarətlə məşğul olan iş adamına, cəmiyyətin ən aşağı təbəqəsindən ən üst təbəqəsinə qədər hər insana və hər peşəyə ən mükəmməl nümunə, model alınacaq ən kamil örnək oldu.

Rəsulullahın yeganə müəllimi və mü-rəbbisi Allah-Təala idi. Mövcudatın iftixar

*O, ilahi tərbiyə ilə
formalaşmış şəxsiyyəti ilə
Allah-Təalanın razı olduğu,
arzu etdiyi ideal insanı
sərgiləyərkən, iyirmi üç illik
risalət həyatında xüsusi
tərbiyəsiylə yetişdirdiyi
əshabıyla da bizə ideal
cəmiyyət nümunəsini
ərməğan etdi.*

qaynağı, insanlığın zirvəsi olan o insanın yetişdirilməsində nə ana, nə ata, nə tələbə, nə də cəmiyyətin heç bir payı yoxdur. Onu Rəbbi yetişdirmişdi. Necə də gözəl yetişdirmişdi!

O, ilahi tərbiyə ilə formalaşmış şəxsiyyəti ilə Allah-Təalanın razı olduğu, arzu etdiyi ideal insanı sərgiləyərkən, iyirmi üç illik risalət həyatında xüsusi tərbiyəsiylə yetişdirdiyi əshabıyla da bizə ideal cəmiyyət nümunəsini ərməğan etdi.

İslam hüququ metodologiyasının ən mümtaz simalarından olan Qərafinin də dilə gətirdiyi kimi:

“Peyğəmbər ﷺ-in səhabələrindən başqa heç bir möcüzəsi olmasaydı, onlar Allah Rəsulunun nübüvvətini isbat üçün kifayət edərdi.”

Çünki həm keyfiyyət, həm də kəmiyyət cəhətdən zirvə sayılan belə bir təlim-tərbiyə ancaq bir peyğəmbərə, Fəxri-Kainat ﷺ-ə nəsis ola bilərdi.

Bu gerçəkdən hərəkət edərək Tomas Karlayl adlı bir əcnəbi belə iltifat etmişdir:

“Başında tac olan heç bir imperator öz əliylə yamadığı əbanı geyən Həzrət Məhəmməd qədər etibar görməmişdir.”

Tarixdə kütlələri istiqamətləndirən, onları bir hədəfə sövq etmiş, bir şəkildə təsirli olmuş bəzi şəxsiyyətlərə təsadüf edilir. Fəqət heç birinin yetişdirdiyi cəmiyyət səhabeyi-kiramın sərgilədiyi insani, əxlaqi, irfanı inkişafı sərgiləyə bilməmişdir. Hətta

bir çoxu arxasınca apardığı kütlələri xeyrə deyil, şərə, zirvələrə deyil, çuxurlara aparmışdır. Firon və onun dünyada küfr və zülm bataqlığında, axirətdə də cəhənnəm odunda boğduğu qövmü kimi...

Əsri-səadət cəmiyyəti isə dünyada Allah-Rəsulunun cənnət rayihəli söhbətlərində qəlbi səadəti yaşamış, axirət yurdunda da cənnətlə müjdələnmək bəxtiyarlığına nail olmuşdur.

O BƏXTİYARLAR...

Allah və Rəsulunu qəlblə tanıyan, elm, irfan, mərhəmət, nəzakət, zərafət cəmiyyəti idilər.

Onlar İki Cahan Günəşi dünyalarına doğmadan əvvəl cəhalət qaranlığında idilər. Ümmi idilər. Əsrlər uzununu hidayətdən uzaq qalmışdılar. Cahilanə şəkildə bütələrə sitayiş edir, şüursuz şəkildə bir-birlərini qətl edir, vəhşiliklə lovğalanırdılar.

Rəsulullahın möcüzəvi təlim və tərbiyəsi, irşad və təzkiyəsi nəticəsində cəhalət qaranlığından dərin bir təfəkkür və oyanış sabahına çıxdılar. Allah-Təalanı və Rəsulunu daha yaxından tanımağa başladılar. Düşüncələrinin, ideallarının mərkəzinə tövhid yerləşdirdilər.

Qəbilə qovğalarından qan gölünə dönən qorxunc səhralarda xoş bir bahar mövsümü yaşandı. Hər tərəf əmin-amanlıq oldu.

O quraq torpaq bərəkətli vəhy yağışları və feyzli bir bağbanın üstün əməkləriylə dünyanın ən gözəl gülüstanı, ən müstəsna çiçək bağçası halına gəldi.

Onlar Qurani-Kərimlə yaşadılar...

Quran üçün yaşadılar...

Quranın göstərdiyi sirati-müstəqim üzrə yaşadılar...

Həyatlarının yeganə ideali Qurani-yaşamaq və yaşatmaq idi. Bu xüsusda tarixdə misli görünməmiş bir duruş sərgilədilər. İsgəncəyə, təzyiqə və zülmə məruz qaldılar, lakin inandıqları dəyərlərdən əsla vaz keçmədilər.

Ac qaldılar, qınandılar, hədələndilər, döyüldülər, həqarətə məruz qaldılar, öldü-

rüldülər... Fəqət Allahın kəlamının və Həbibinin yolundan əsla dönmədilər. Canları bahasına da olsa azacıq da olsa güzəştə getmədilər.

Allahın lütf etdiyi ayələri yaşaya bilmək üçün lazım gəldikdə mallarını, yurdlarını tərk edib hicrət etdilər...

Lazım gəldikdə həyatlarını fəda etməyi gözə aldılar.

Lazım gəldikdə öz qohumları, hətta ataları, qardaşları və övladları ilə qılınc-qılınca gəldilər.

Ən təhlükəli anlarda belə Qurandan ayrılmadılar. Çünki onlar üçün dinin hər rüknü bir ləzzət halına gəlmişdi. Həm də

DOYULMAZ BİR LƏZZƏT

Onlar bu Quran mərkəzli həyatı da bütün fəzilətlər kimi Fəxri-Kainat ﷺ-dən öyrəndilər. Çünki Allah Rəsulu da əshabına verdiyi tərbiyədə Quran mərkəzli bir təlimi təqib etdi. Qurani əsas aldı... Qurani üstün tutdu.

Əbu Talha ﷺ rəvayət edir:

“Bir gün Həzrət Peyğəmbərin yanına getdim. Aclıqdan ikiqat olmuş, belini dik tutmaq üçün qarnına daş bağlamışdı. Bu halda Əshabi-Suffəyə Quran öyrədirdi. Səhabələr bu haldan nümunə götürdülər, Mədinə qarilərlə (Quran müəllimləriylə) doldu.”

Əshabın diqqətini cəlb edən ilk sahə Quran idi. Nazil olan hər bir ayə sanki göydən enən süfrə kimiydi. Bütün cəhdlər o süfrədən yüksək səviyyədə istifadə etmək, ayələri dərk etmək, yaşamaq və təbliğ etmək üçün idi. Gecə namaz qılmağı, səhərlər də Quran oxumağı yatmağa törcih edirdilər. Hətta gecə qaranlığında evlərinin yaxınlığından keçənlər arı uğultusuna bənzər nəğmələr eşidirdilər. (İbn Sad və İbn Əsir)

Xülasə, onlar iyirmi dörd saatlarını Qurana görə nizamlayan bir nəsil idilər. O cəmiyyət;

BİR QURAN CƏMİYYƏTİ

Əshab hissə-hissə nazil olan Quran Kövsərini udum-udum içdi, əzbərlədi və hərfiyyən həyata tətbiq etdi. Bu da tədrisi təlimə nümunə oldu...

Onlar ayələrin hansı hadisəyə görə nazil olduğuna şahid olur, səbəbi-nüzulunu şəxsən yaşadıkları üçün ayədəki ilahi muradı daha yaxşı anlayır, anlama bilmədiklərini də ülvî kəlamın təbliğçisi, ilk bəyan və təfsirçisi və ən gözəl surətdə həyata tətbiq edən Rəsulullahdan soruşmaq bəxtiyarlığına da sahib idilər.

Fərziylə, nafiləsiylə hər namazda Quran oxumağın zərurəti onlara Quran həqiqətlərinin daimi şəkildə təlqin edilməsinə səbəb oldu.

Bu baxımdan hər rükətdə oxunan Fatihə necə də böyük təlqindi...

* İlk növbədə şeytandan və onun bütün hiylələrindən Allaha sığınaraq Allahın adıyla başlamaq...

* Bütün sənələrin yeganə ünvanının Allah olduğunun idrakı... Həmd və şükür...

* Bildiyimiz və bilmədiyimiz bütün aləmlərin Rəbbi, sahibi, tərbiyəçisi və ruzi verənin himayəsinə və tərbiyəsinə girməyə dəvət...

* Rəhman və Rəhim olan Rəbbimizin mərhəmət təlqinindən nəsb ala bilmək və məxluqata Xalığın nəzəriylə baxa bilmək...

* Qiyamət gününü həfizələrdə canlı tuta

bilmək, sığınacaq yerin yalnız Allah-Təala olduğunun idrakı içində ola bilmək...

* Allaha cəm halda qulluq cəhdi içində ola bilmək və yardımın da ancaq Ondan gələcəyinin şüuru içində ola bilmək...

* Həzrət Peyğəmbərin ruhani feyzindən nəsb alaraq onun getdiyi sirati-müstəqimdə izini təqib etmək üçün daima hidayət duasına davam etməyin zərurəti... Yəni həyatımızın hər mərhələsində onun həlilə həmalə ola bilmək cəhdi içində olmaq...

* İlahi nemətə nail olmuş Haqq dostlarından olmağa təşviq...

* Dələlət və qəzəbə düçar olmuş toplumların halına düşməmək üçün xəbərdarlıq...

*Həyatlarının yeganə ideali
Qurani yaşamaq və yaşatmaq
idi. Bu xüsusda tarixdə misli
görünməmiş bir duruş sərgilədilər.
İşgəncəyə, təzyiqə və zülmə
məruz qaldılar, lakin inandıqları
dəyərlərdən əsla vaz keçmədilər.*

* Tarixdən, qissələrdən ibrət alma tənbehi...

* Cəm qəlibləriylə bir camaat və cəmiyyət içində olmağın zərurəti...

Saysız sirr və hikmətlərə sahib, yüksək təlqin və mesajları ehtiva edən Fatihə əshab üçün tamam başqa bir mənəviyyatla oxundu və yaşandı.

Əshabi-kiram hökmlərinin və əməllərinin dürüst olması üçün Quran qissələrindən ibrət aldılar. Allahın nemət verdiyi, siddiqlər, şəhidlər, salehlər zümrələrinin ən şərəfiləri oldular.

Səhabələrin ümmi, yəni Quranla müşərrəf olana qədər başqa heç bir kitaba müxatəb olmamaları onların hidayətə susamış beyinlərini və qəlblərini Quran çeşmələrindən doya-doya içmələrinə səbəb oldu. Başqa heç bir mədəniyyətlə ləkə-

lənməmiş zehni və qəlbi bütün idrak mələkləri Qurani-Kərimdə cəmləşdi. Beləliklə bütün məxluqata həyat haqqı tanıyıb səadət bəxş edən zirvə bir mədəniyyət meydana gəldi. Əshab tabiunu, yəni özlərindən sonra gələn nəsli, onlar da təqib edən nəsilləri Allah Rəsulu və Allah kəlamının rəhbərliyində yetişdirdilər. Beləliklə hər cəhətdən əsil və orijinal bir mədəniyyət, İslam Mədəniyyəti meydana gəldi.

FƏZİLƏTLƏR MƏDƏNİYYƏTİ

Mömini kamilləşdirən ağıl və qəlbdən ahəng içində və müştərək bir şəkildə istifadə edildi. Mömində eşq və həyəcan ünsürü canlı tutularaq təfəkkür dərinləşdi. İnsanlar bu dünyanın bir imtahan dərslərinə olduğunun idrakı içində yaşadılar. Qəlblər ilahi əzəmət və qüdrət axışlarına aşina oldu. Oxuyub-yazmağı bilməyən bir cəmiyyət mədəniyyətdə zirvələşdi.

Abdullah bin Məsud adi dəvə çobanı idi. Həzrət Peyğəmbərin tədrisindən keçdikdən sonra Kufə hüquq məktəbini qurdu. Əbu Hənifə və bir çox müctəhid bu məktəbin tələbəsi idi. Dünyada məşhur hüquqçu kimi tanınan Solon və Hammurapi Əbu Hənifənin yanında yalnız şagird ola bilirlər.

O səhabə nəsli ilə çağlar və zamanlar formalaşdı. Bəşəriyyətə bir əsri-səadət ərməğan edildi.

İslami həssasiyyətin artması və ruhani həyatın inkişafı ilə təfəkkür zirvələşdi, ideal insanlar yetişdi. Ancaq belə bir atmosferdə meydana çıxacaq sənət, ədəbiyyat İslam mədəniyyətində meyvə verdi. Mövlanalar, Sinanlar, Füzulilər yetişdi. Yenidən belə yüksək şəxsiyyətlərin yetişməsi üçün, yenidən səadət cəmiyyətinin formalaşması üçün təqib olunacaq yolda nümunə götürəcəyimiz yeganə nəsil səhabə nəslidir.

Əshabi-kiramın yetişməsindəki iki mərhələdə də böyük sirlər var. Məkkənin iman həyəcanı yaşanmalıdır ki, Mədinədə bir

mədəniyyət inşa edilə bilsin. Məkkədə imanın həyəcanı yaşandı. Qəlbə imana mane olacaq bütün əngəllər aşıldı. Məkkədə yaşanan imanın vəcd və həyəcanı Mədinədəki misilsiz fəzilətlər mədəniyyətini formalaşdırdı.

Musablar, Bilallar, Ammarlar, Hənzələr, Ərkamlar, İbn Məsudlar, Əbu Zərlər... Hər biri bu iman kimliyini böyük çilələr çəkərək qazandı və əsri-səadətə təməl sütunları oldu.

Çünki Məkkədə İslami bir kimlik, Mədinədə isə Allahın bütün məxluqatına səadət bəxş edən İslami bir cəmiyyət inşa edilmişdi. Məkkədə yüksək səviyyəyə malik "fərd" yetişdirilmiş, Mədinədə isə yalnız o səviyyədəki fərdlərin rəhbərliyi ilə yüksək fəzilət ölçülərində bir toplum meydana gətirilmişdi.

ELƏ BİR MƏDƏNİYYƏT Kİ!

Səhrələr sükunət tapdı, ağaclar rahatlığa qovuşdu. Yaşılıqlar artdı. Yaş bir budağı qoparmaq qadağan edildi. Allah Rəsulunun Mədinədəki ilk fəaliyyətlərindən biri şəhərin mərkəz hissəsini harəm / toxunulmaz elan edərək təbii həyata zərər verilməməsinə təmin etmək olmuşdu.

Ehsan, yəni hər işi Allahın gördüyünü düşünərək və Allah görürmüş kimi bir həssaslıq və gözəllik içində etmək həyatın əsası oldu. Çox keçmədən üstü örtüləcək bir qəbir belə gözəl şəkildə qazıldı. Axıb gedən çayda belə israf edilmədi. Heyvanların məmələri incidilməsin deyər dırnaqlar kəsilmədən süd sağılmadı. Yarpaq tökmək üçün ağaclar silkələndiyi zaman kökünə və budaqlarına zərər verməmək üçün həssas davranıldı.

Onlar qəlblərindən dünyəvi mənfəətləri, yəni ilahları çıxarmağa nail oldular. Mal və can bir vasitə sayıldı. İmanın ləzzəti dadıldı. Mərhəmət dərinləşdi. Cəmiyyətə çox geniş bir mərhəmət hakim oldu. Hətta heyvanlar da rahatlığa qovuşdu. Zalımların şərindən

Səhabələr təbliğin böyük bir axirət məsuliyyəti və əbədi səadət sərmayəsi olduğunu şəxsən Allah Rəsulundan idrak etdilər. Onlar Rəsulullahın xüsusilə Məkkə dövründə ümmətinin hidayəti üçün necə çırpındığını, öz əmisi Əbu Ləhəbin həqarətləri, həmyerlilərinin hücumları, taiflilərin onu daşa basması qarşısında ümitsizliyə düşmədən bütün imkanları ilə amalını çatdırmaq üçün necə səy göstərdiyini görmüşdülər.

əmin oldu... Artıq yük vurmaq bir tərəfə, üstündə oturaraq söhbət etmək zavallı heyvana zülm kimi qəbul edildi. Balalarını əmizdirən köpək üçün böyük bir ordunun hərəkət istiqaməti dəyişdirildi. Bütün məxluqata bir nəzakət sərgiləndi. Canlı və cansız olan hər şey Allahın əmanəti sayıldı.

Xidmət həyat tərzinə çevrildi. Fədakarlıq və İslam şəxsiyyəti sərgiləndi. Mərhəmətin gərəyi olaraq gördükləri əmri-bilmərif, və nəhyi anil-münkər (yaxşılığı əmr etmək, pislikdən çəkəndirmək) ömürlərinin qayəsi oldu. Bu qayə uğrunda heç yorulmadılar, bezginlik də göstərmədilər. Əmr bil-mərif, və nəhyi anil-münkər vəzifəsini icra edə bilmək insanda üç xüsusiyyətin olmasını tələb edir:

1. Bilik, faydalı elm...

2. Fədakarlıq...

3. Şəxsiyyət...

Səhabələr bu üç sifəti birlikdə sərgilədilər.

FAYDALI ELMİ TƏHSİL ETDİLƏR

Onlar üçün elm dünyada təfəkkür, saleh əməl və xidmətə, axirətdə də cənnətə vəsilə olan bilgi idi. Onlar elmin şəhəri olan Rəsulullahın dizinin dibində, ilahi vəhy bulğunun başında, heç bir bilgini sadəcə zəhndə saxlamaq üçün təhsil etmədilər. Onlar Quranı ayə-ayə həyata tətbiq etmək üçün öyrəndilər. Peyğəmbərimizin hər sözünü, hər feilini addım-addım təqib etdilər.

Beləliklə də “həqiqi bilənlər” oldular.

Böyük şair və mütəfəkkir Məhəmməd İqbal bir şeirində nəfisi təzkiyə edib, qəlbi eşqlə dolduraraq həqiqi bilənlərdən olmağın əhəmiyyətini necə də gözəl anladır:

Bir gecə kitabxanamda bir güvənin pərvanəyə pərişan halda belə dediyini eşitdim:

“İbn Sinanın kitablarının içində yerləşdim, Fərabinin əsərlərini gördüm. (onların bitib-tükənməyən quru sətirələrinin və o sətirələrdəki hərflərin arasında gəzindim və gəmindim. Fərabinin fəzilətlərin şəhəri mənasını verən Mədinətul-Faziləsini küçə-küçə, məhəllə-məhəllə dolaşdım, fəqət bu

həyatın fəlsəfəsini heç cür anlamadım. Ka-
buslu labirintə bənzər küçələrin pərişan bir
yolçusu oldum. Bir günəşim yoxdur ki, gün-
lərimi işıqlandırsın...”

Güvənin bu fəryadına cavab olaraq qa-
nadları yarı yanmış pərvanənin bu gözəl və
incə cavabını heç bir kitabda tapmazsan:

“Çırpıntılardır həyatı daha canlı edən,
çıpıntılardır həyatı qanadlandıran!..

Yəni pərvanə yanıq qanadlarını güvəyə
göstərərək hal dili ilə:

-“Sən bu mütəvərrim (vərəmli) yoxuş-
larda həlak olmaqdan özünü qurtar! Eşq,
vəcd və feyz dolu mənə dəryasından fay-
dalanaraq vüsala doğru qanadlan!..” - demək-
dəydi.

Məhz səhabələrin həyat və elmdəki halı
da eynilə belə idi. Onlar Hz. Peyğəmbərin
elm nuru ətrafında təkcə qanadlarını deyil,
könuələrini də yandıran pərvanələr kimi
idilər.

Ona görə sahib olduqları elm imanlarına
yəqin qatdı, saleh əməllərinə təşviq oldu,
gecələr səcdə və qiyam içində, axirət qor-
xusunu hər an qəlbində hiss edən, Rəbbinin
rizasını istəyən gözü yaşlı arif könül oldular.
Yəni elmin qayəsi olan mərifətullahdan, Al-
lahı qəlb ilə tanımaqdan nəsib aldılar.

Gecələri gündüzə döndü. Qışları ba-
har oldu. Təfəkkürləri açıldı, insan vücu-
dunun bir damla sudan, quşun bəsit bir
yumurtadan, ağacın və meyvələrin yox
deyə biləcəyimiz bir çəyirdəkdən meydana
gəlişləri və əmsalları üzərində dərin
təfəkkürlər başladı... Həyat Allah rizasına
indeksləndi. Mərhəmət, şəfqət, haqqı bər-
qərar etmək xüsusunda dərinlik zirvələşdi.

Beləcə;

FƏDAKARLIQ QƏHRƏMANLARI OLDULAR

Əmr bil-məruf və nəhyi anil-münkər
üçün özlərini aydınladan nuru bütün insan-
lıqla paylaşmaq üçün Çinə, Səmərqəndə,
Dağıstana, Qazana və arxadan gələnələr də
Əndəlüsə qədər səfər etdilər.

Əmri bil-mərufdan uzaq qalmamaq “**Öz**

əlinizlə özünüzü təhlükəyə atmayın” (əl-
Bəqərə, 195) ayei-kəriməsindəki xəbər-
darlığın şümuluna girməmək üçün Əbu
Əyyub əl-Ənsari ؓ səksən yaşında ikən
İstanbulun fəthi üçün hazırlanan yürüşdə
iştirak etdi. Fani bədəni İstanbula ülvə bir
xatirə və bərəkət oldu.

Onun ixtiyarlığı üzrə saymaması kimi
Abdullah bin Ümmü Məktum ؓ da göz-
lərinin görməməsini bəhanə gətirmədi,
İslam bayrağını diyar-diyar dalgalandıran,
insanları iki dünya səadətiylə tanış edən Qa-
disiyyə səfərində bayraqdar oldu.

Səhabələr üçün həyatın ən zövqlü və
mənalı anları insanlığa tövhid mesajını çat-
dırmaq oldu. Edam edilmək üzrə ikən üç
dəqiqə möhlət verən müşrikə səhabə tə-
şəkkür etdi və: “Deməli, təbliğ üçün üç də-
qiqə vaxtım var” –dedi.

Səhabələr təbliğin böyük bir axirət mə-
suliyyəti və əbədi səadət sərmayəsi ol-
duğunu şəxsən Allah Rəsulundan idrak et-
dilər. Onlar Rəsulullahın xüsusilə Məkkə
dəvriində ümmətinin hidayəti üçün necə
çırpındığını, öz əmisi Əbu Ləhəbin həqa-
rətləri, həmyerlilərinin hücumları, taifilə-
rin onu daşa basması qarşısında ümidsizliyə
düşmədən bütün imkanları ilə əməlini
çatdırmaq üçün necə səy göstərdiyini gör-
müşdülər.

Əbu Hüreyrə ؓ ın buyurduğu kimi onlar
öz aralarında daim bu həqiqətdən bəhs edir-
dilər:

“Qiyamət günü bir adamın heç tanımadığı
bir nəfər gəlib yaxasından yapışar. Adam tə-
əccüblə:

“Məndən nə istəyirsən? Mən səni heç ta-
nımıram axı!” –deyər.

Yaxasından yapışan adamsa:

“Dünyada ikən məni xəta və çirkin əməl-
lərlə məşğul olarkən görürdün, amma xə-
bərdarlıq etməzdin, məni o pis əməllərdən
çəkəndirməzdin.” –deyərək ondan şikayətçi
olar.” (Munziri, ət-Tərgib vət-Tərhib, Beyrut
1417, III, 164/3506)

Əshabi-kiram təbliğin bu ağır məsuliyyə-
tini çiyinlərində hiss edərək bütün im-
kanlarını xidmət və təbliğə səfərbər et-

dilər. Həmçinin bu ülvî xidmətə vəsilə olan müxatəblərini də bu səbəblə böyük qənimət bildilər. Onlara daima şəfqət və etina ilə yanaşdılar. Başqa ifadə ilə desək, onlar daima;

ŞƏXSİYYƏT SƏRGİLƏDİLƏR

Xitab etdikləri insanlar hələ onların sözlərini, dəvətlərini dinləmədən simalarında, hallarında, davranışlarında İslamın gülər üzünü seyr etdilər. Əbu Harun əl-Abdi ☞ ın nəql etdiyi bu qissə buna necə də gözəl şahiddir:

Biz gənclər Əbu Said ☞ dan bəzi məsələləri öyrənə bilmək üçün onun yanına gedərdik. O, bizi görən kimi belə deyərdi:

“Rəsulullah ☞-in bizə vəsiyyət və əmanət etdiyi insanlar, xoş gəldiniz! Rəsulullah bizə belə buyurdu:

“İnsanlar sizə tabe olacaqlar. İnsanlar dünyanın dörd tərəfindən yanınıza gəlib dini yaxşı öyrənmək və onda dərinləşmək istəyəcəklər. Yanınıza gəldikləri vaxt onlarla xoş rəftar edin!” (Tirmizi, Elm, 4/2650; İbn Macə, Müqəddimə, 17, 22; Darimi, Müqəddimə, 26; Hakim, I, 164/298)

Onlar mümtaz şəxsiyyət olmağı Allah Rəsulundan öyrəndilər.

Əshab Allah Rəsulundan nə götürdü?

1. İnikas, yəni ruhani təsir...

2. Əqrabiyyət / Ən yaxınında olmaq...

Beləliklə əshabın gözündə və könlündə xeyir və haqq bütün gözəlliyi ilə, şərr və batil də bütün çirkinliyi ilə aşkar oldu. Hər hərəkət və hər nəfəsdə Allahın rızası axtarıldı...

Əshabi-kiramda Allah, kainat və nəfs haqda yeni bir anlayış meydana gəldi. Günəşi kiçik bir güzgüdə seyr edirmiş kimi Allah Rəsulunun halıyla hallanmaq yeganə qayələri oldu.

Riyazət halı yaşandı. Ehtiyacdan artıq tükətmək, acgözlük, ehtişam, göstəriş onların mühitində qəbulolunmaz bir həyat tərzinə çevrildi.

“Sabah bu nəfsin mənzilinin məzar ola-

cağı” fikri meydana gəldi. Min beş yüz adamla qurulan Mədinə şəhər dövlətinin əhalisi on il sonra yüz əlli minə çatdı. Bir kilometrlik Mədinə şəhər dövlətinin sərhədləri Fələstin və İraqa qədər genişləndi.

Bir cəmiyyət və ölkə olaraq əldə olunan zəfərlərin və müvəffəqiyyətlərin ardında bu cəmiyyətin hər bir fərdinin nail olduğu şəxsi inkişaf vardı. Çünki onlar aqlın, ruhun və nəfsin çata biləcəyi son məqama çatdılar. Nəfsi-əmmarənin şərindən xilas olub nəfsi-kamiləyə nail oldular. Nəfslərini hesaba çəkən insanlara çevrildilər. Nəfsani arzularını basdırdılar. Fitrətdən gələn ülvî istedadlarını təkamül etdirərək “vüslət” yolunda məsafə aldılar.

Nəticədə bir zamanlar vəhşi, bədəvi olan insanlar mələklər kimi lətifləşdilər. Elə bir inkişaf ki, sanki;

ÇUXURDAN ZİRVƏYƏ

Cəhalət və zülm baxımından -təbir caiz işə- Hind okeanının dibindəki insanlar Allah Rəsulunun ruhaniyyətindən pay alaraq mərhəmətdə, şəfqətdə, Xaliqin nəzəriylə məxluqata baxışda zirvələşdilər...

Dostluğun mərkəzinə Allah və Rəsulu yerləşdirildi. Səhabə nəslı daima:

“Allah bizdən nə istəyir, Rəsulullah bizi necə görmək istəyir?” düşüncəsi və həyəcanı içindəydi. Dəyişən ağır şərtlər qarşısında da “Allah bizə yetər!” idrakı içində idilər.

Anasının ürəyindən qopararaq qızını diri-diri basdırmağa aparan vəhşi insanlar İslamdan sonra göz yaşlarıyla ikiqat olan, hətta qarışqanı, ilanı da incitməyən şəfqət mələyinə çevrildilər.

Könüllər yorğun sinələrin təsəlli tapdığı bir dərgah oldu. Qəlblər dul, yetim və kimsəsizlər üçün sığınacağa çevrildi.

İslam qardaşlığı ilə məkkəli mühacirlərlə mədinəli ənsar tayı-bərabəri görülməmiş şəkildə birləşdilər. Fədakarlığın misli görülməmiş səhnələri yaşandı. Vəsitə “məhəbbət”, nəticəsi “ədəb” oldu. Yəni Allah Rəsulunun ədəbiylə ədəblənmə oldu.

“Seç, götür. Malımın yarısı sənin olsun!” səxavətinə,

“Allah malına bərəkət versin, sən mənə bazarın yolunu göstər” qənaət və toxgözlüyü ilə qarşılıq verildi. Ənsar və mühacirlər elə qaynayıb-qarışdılar ki, mühacirlərin imkanları artdıqdan sonra öz evlərinə köçdükdə ənsar həsrətlə göz yaşı tökdü.

Səhabələr kölələrə və əsirlərə də öz övladı kimi, hətta daha artıq mərhəmətlə baxdılar. Beləliklə qövmlər dəstə-dəstə İslamın şəfqətli qanadları altına tələsdi. Kölələr elm, irfan və səxavətlə öncə maddi və mənəvi olaraq abad edildi, sonra da azad edildi.

Xəlifə olduqdan sonra belə Həzrət Əbu Bəkr fağrılara şəxsən xidmət etməyi yaddan çıxarmadı. Bu vəzifəsini heç kimə həvalə etmədi. Yetim qızların heyvanlarını sağmağa davam etdi.

Əshabi-kiram arasında malı olub, o malı vəqf etməyən tək bir fərd belə yoxdur. Böyük karvanları, xəzinə dəyərindəki quyularını vəqf və infaq edən şükür əhli zənginlərlə yanaşı, iftar edəcəyi bir tikə çörəyi qapısına gəlib “Allah üçün ver!” deyən yetimə verərək suyla iftar edən səbir əhli kasıbları ilə o cəmiyyət əsl isar / başqasını özünə tərcih etmə məktəbi idi.

İSAR / QAYĞIKEŞLİK

Gecələr belində daşıyaraq kasıbların qapısına ərzaq çuvalları qoyan gizli infaq qəhrəmanlarının sirri ancaq öldükdən sonra mübarək bədənləri yuyularkən faş olurdu.

Yərmuk döyüşündə şəhadət şərbətini içmək üzrə olan yaralı, bağırı yanıq, susuz üç səhabə qardaşlarını özlərinə tərcih etdilər. O halda belə qardaşlarını düşündülər. Həmin bir stəkan su qardaşlığın misilsiz simvolu olaraq Rəblərinin qatındakı ikrama nail olan üç şəhidin arasında qaldı.

İslamdan əvvəlki qatı qəlbli Ömər İslamdan sonra rəqiq qəlbli Həzrət Ömər oldu:

“Fəratın kənarında bir quzu məhv olsa bu səbəblə Allahın məni hesaba çəkməsindən

Səhabə nəslə daima:

“Allah bizdən nə istəyir, Rəsulullah bizi necə görmək istəyir?” düşüncəsi və həyəcanı içindəydi. Dəyişən ağır şərtlər qarşısında da “Allah bizə yetər!” idrakı içində idilər.

qorxaram” deyən ülvə bir təfəkkür halı meydana gəldi. Sərgilənən həqqaniyyət və ədalət düşmənin belə təqdirini qazandı. Xeybər vergilərinin alınmasında göstərilən ədalət və halallıq yəhudiyə belə:

“Yer və göylər məhz bu doğruluq və ədalət sayəsində ayaqda durur.” – dedirdirdi.

Səhabeyi-kiram saysız misallar içində Fəxri-Kainat ﷺ-in rəhbərliyində bizə ideal bir cəmiyyətin ulduzları kimi oldular. Onları da ehsanla təqib edənlər Allah Rəsulunun məhəbbətindən aldıkları pay nisbətində ideal cəmiyyətlər, heyran qoyan nəsillər, qibtə edilən şəhərlər, dövlətlər meydana gətirdilər.

Bizim fərd və cəmiyyət həyatımızın da birlik və bərabərlik, ədalət və mərhəmət, elm və irfan, gözəllik və zərafət kimi ölçülərlə ideal bir səviyyəyə çatması üçün yeganə yol Allah Rəsuluna məhəbbətlə tabe olmaq, onun bizə gətirdiyi Qurana sarılmaq və yetisdirdiyi səhabə nəslə kimi fədakarlığına cəhd və qeyrət içində olmaqdır.

Hər iki dünyada bayram sevincinə ancaq bu yolla qovuşa bilərik.

Ya Rəbb, bizə Həbib-i-Ədibinin yolunda ən gözəl şəkildə gedən, onunla eyniləşib, hər halında ondan təhsil etdikləri əxlaqi kamalı yaşamaq səyində olan səhabeyi-kiramın yolundan getməyi nəsimə eylə!..

Ya Rəbb! Cəmiyyətimizi, nəsillərimizi də Sənin rizanı istəyən, yeganə qayəsi Sənin adını ucaltmaq olan ideal bir təqva tolumu eylə!.. Bizi nemət verdiklərinin yoluna yönəlt... Qəzəbə və zəlalətə düşər olarlardan mühafizə eylə!..

Amin!..

HƏYAT TƏRZİ

Qurani-Kərim yaxşı insanı müəyyən etmək üçün bir şəkil çəkmişdir. Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s) də sanki bu şəklin içinə girərək onu canlandırmışdır. O gündən bu günə Quran və Sünnə yolunda irəliləyən İslam böyükkləri o müstəsna həyat tərzləri ilə bu şəkli əks etdirməyə çalışmışlar.

Bu yolun günümüzə qədər davam etməsi üçün müsəlmanın üzərinə düşən vəzifə budur: inancı və dünya görüşü özünün-künə bənzəməyənlərin yaşama şəklinə əsla bənzəməmək, təqlid etməmək; din böyükklərinin yolunda addımlayaraq İslamın rənginə boyanmaq; Hz. Məhəmmədi model almaq, nəticədə isə insanların “Bax, müsəlman budur” deyəcəyi bir yaşam tərzinə sahib olmaqdır.

Zahiri görünüşün əhəmiyyəti

Bir şeyi unutmamaq lazımdır ki, Allah-Təala insanın üzünə, malına, mülkünə deyil, qəlbinə baxar (Müslim). İnsan isə qarşısındakının qəlbinə görə bilmədiyi üçün istər-istəməz onun üzünə baxar.

Bu səbəblə də Əziz Peyğəmbərimiz əshabının görünüşünə əhəmiyyət verərdi. Onlara bəyaz rəngli paltarlar geymələrini tövsiyə edərdi. (Əbu Davud, Tirmizi). Bir dəfə köhnə, natəmiz paltar içərisində gördüyü bir adama mal varlığını soruşmuş, vəziyyətinin yaxşı olduğunu öyrəncə, **“Allah sənə maddi imkan veribsə, bu nemət sənənin üzərində görünməlidir”** buyurmuşdu. (Əbu Davud)

Sevimli Peyğəmbərimiz saç-saqqalının dağınıq, paltarının kirli olduğunu gördüyü kimsələrə, yoldaşları vasitəsi ilə xəbərdarlıq edər, özlərinə diqqət etmələrini

istəyər, saçını uzadanların saçlarına yaxşı baxmalarını, yaxşı qulluq etmələrini söyləyərdi (Əbu Davud).

Peyğəmbərdən nümunə götürmək

Görünüş sadəcə geyim və bədən təmizliyindən ibarət deyildir. Bunlarla birlikdə gözəl bir yaşama üslubuna, hal və davranış gözəlliyinə sahib olmaqdır.

Əshabi-kiram hal və davranışlarının Rəsuli-Əkrəm kimi olmasına çalışır və buna diqqət edərdilər. Tabiun alimlərindən Abdurrahman İbn Yezid səhabədən Hüzeyfə bin Yəman həzrətlərindən belə soruşmuşdu:

“–Həyat tərz, hal və hərəkətləri Allah Rəsuluna ən çox bənzəyən səhabə kimdir? Bizə söylə ki, onu özümüzə örnək alaq.” Hüzeyfə (r.a) ona belə demişdi:

“–Ailəsi ilə baş-başa qaldığı zaman necə davrandığını bilmirik, amma, evindən çıxıb təkrar evinə qayıdıncaya qədər, **yaşantısı və davranışları Peyğəmbərə ən çox bənzəyən səhabə Abdullah bin Məsud idi.**” (Buxari).

Abdullah bin Məsud Kufədə yaşayırdı. Tələbələrinə Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-in yaşayış tərzini öyrənmək üçün Mədinəyə getmələrini, Hz. Ömər necə yaşadığına diqqət etmələrini tövsiyə edərdi. Onlar da Mədinəyə gedər, Hz. Ömər yaşayış tərzini incələyər, onu özlərinə örnək almağa çalışırdılar.

Peyğəmbər kimi yaşadığı üçün başqalarının ona heyran olduğu bir insanın, bu mövzuda özünü yetərli görməyib, özündən daha irəlidə, yüksəkdə gördüyü birini tövsiyə etməsi nə qədər mənalıdır.

Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-in seçkin əshabından Abdullah bin Abbas (r.a)-ın Peyğəmbər bağçasının güllərindən topladığı gözəl bir sözü vardır:

“Heç bir aşırılığa qaçmadan orta yolu tutmaq, bir işi yumşaq bir davranışla və irəlini, gerini düşünərək etmək, **yaxşı bir həyat tərzinə sahib olmaq peyğəmbərliyin iyirmi beşdə biridir.**” (İmam Malik). İbn Abbasın özündən söyləmədiyi açıq-aşkar olan bu hikmətli söz, yaxşı bir yaşama tərzinə sahib olmanın əhəmiyyətini ortaya qoymaqladır.

Böyükəların İzində

Bizim adətimizdə **müəllimdən sadəcə elm öyrənilməzdi; elmlə birlikdə həyat tərzini, davranış şəkli də öyrənilərdi.** Gözəl dinimizin doğru-dürüst yaşandığı dövrlərdə, bir alimdən faydalanmaq istəyənlər, əvvəlcə onun **namazı necə qıldığını, dini necə yaşadığını** baxar, razı qalardılarsa ona tələbə olardılar. Allaha qarşı vəzifəsini layiqincə yerinə yetirməyən birinin elminə də güvənilməyəcəyini qəbul edərdilər.

Peyğəmbərimizdən bir əsr sonra yaşayan **İmam Malik** həzrətləri elm öyrənmək istəyən kimsənin, ondan əvvəlki İslam böyükələrinin izində getməsi gərəkdiiynə işarə edərdi; həyat tərzini Rəsulullah (s.ə.s)-ə ən çox bənzəyən kimsənin **H. Ömər, ondan sonra oğlu Abdullah bin Ömər, ondan sonra da Abdullahın oğlu Salim olduğunu** söyləyər və onların izində gedilməsini tövsiyə edərdi.

Təbei-tabiun nəslindən tanınan bir hədis hafizi və fiqh alimi olan **Abdullah bin Mehdi bəzi mümtaz kimsələrin yanına onlardan elm öyrənmək üçün deyil, İslam əxlaqını və ədəbini öyrənmək üçün getdiklərini** söyləyər; özü də ailəsinə

Sevimli Peyğəmbərimiz saç-saqqalının dağınıq, paltarının kirli olduğunu gördüyü kimsələrə, yoldaşları vasitəsi ilə xəbərdarlıq edər, özlərinə diqqət etmələrini istəyər, saçını uzadanların saçlarına yaxşı baxmalarını, yaxşı qulluq etmələrini söyləyər. (Əbu Davud)

və uşaqlarına, kimlərin həyat tərzindən faydalanmaları gərəkdiiyni vəsiyyəət edərdi.

Böyükələrimiz İslami həyat tərzini sürməyə çox əhəmiyyət verərdilər. İslam əxlaqını digər elmləri öyrəndikləri kimi öyrənməyə çalışırdılar. Gözəl əxlaqın elmin meyvəsi olduğunu qəbul edərdilər.

Dinimizin gözəl yaşandığı dövrlərdə gözəl insanlar çox idi. Çünki o zamanlar hər kəsin hədəfi dini Əziz Peyğəmbərimiz kimi yaşamaq idi. Daha sonrakı dövrlərdə hədəflər dəyişdi. Amma Peyğəmbər yolunun yolçuları, sayları azalsa belə daim var olmuşlar. Əhəmiyyətli olan onların yolunda getməyə çalışaraq Peyğəmbərimizin həyat tərzini mənimsəməkdir.

ƏTRAF MÜHİT DİNİMİZİN GÖZÜ İLƏ

Ətraf mühit insanların sosial, bioloji və fiziki cəhətdən fəaliyyət göstərdikləri yerdir. İnsan dünyaya göz açdığı gündən bəri ətraf mühitlə daim əlaqədə olmuşdur. Ətraf mühitin insan həyatında çox böyük yeri vardır. Heç bir şey boş yerə yaradılmamışdır. Hər şey varlıqların ən üstünü olan insana xidmət üçün yaradılmışdır. Lakin bu şeylərin insana bəxş edilməsi insanın onları istədiyi kimi istifadə edəcəyi mənasına gəlmir. Çox təəssüf ki, insanlar meşələri, yaşıllıqları sonsuz xəzinə kimi görərək onlardan istədiyi kimi istifadə edirlər. Halbuki yer üzünü sakini olaraq biz insanların əsas vəzifəsi ətraf mühiti qorumaqdır.

Müqəddəs kitabımız Qurani-Kərim “Sə-mud qövmünə də qardaşları Salehi (peyğəmbər göndərdik). O dedi: «Ey camaatım! Allaha ibadət edin. Sizin Ondan başqa heç bir tanrınız yoxdur. O, sizi (atanız Adəmi) yerdən (torpaqdan) yaradıb orada sakin etdi (və ya uzun ömür verdi)” (Hud 11), “(Ya Peyğəmbərim!) De: «Allahın Öz bəndələri üçün yaratdığı zinəti və təmiz (halal) ruziləri kim haram buyurmuşdur?» (əl-Əraf 32), “İnsanların öz əlləri ilə etdikləri (pis əməllər, günahlar) üzündən quruda və suda fəsad (pozuntu) əmələ gələr (bəzi yerlərdə quraqlıq, qıtlıq olar, bəzilərinə zərərli yağışlar yağar, zəlzələ baş verər, dənizlərdə gəmilər batır) ki, Allah (bununla) onlara etdiklərinin bir qismini (etdikləri bəzi günahların cəzasını) daddırsın və bəlkə, onlar (tövbə edib pis yoldan) qayıtsınlar.” (ər-Rum 41) ayələri ilə ekoloji problemə diqqət çəkir.

ROTTERDAMDA HEYKƏL

Həz. Peyğəmbərin həyatına nəzərsəlsə, görərik ki, Fəxri-kainat Peyğəmbərimiz (s.ə.s) də bu məsələyə ciddi əhəmiyyət vermişdir. Belə ki, Həz. Peyğəmbər yollardan insanları narahat edən bir şeyin qaldırılıb atılmasını *“imanın bir parçası”* adlandırmışdır. (Müslim, İman 58; Buxari, Hibə 35) Yoldan keçən insanlara maneəçilik törədən ağac budağını kəsdiyi üçün cənnəti haqq edən insandan bəhs edən (Müslim, Birr 128-130; İbn Macə, Ədəb 7) Həz. Peyğəmbər: *“Ümmətimin yaxşı və pis bütün əməlləri mənə göstərildi. Yaxşı əməlləri arasında yoldan kənara atılan (insanlara əziyyət verən) şeyi də gördüm. Pis əməlləri arasında isə (hər kəsin gördüyü) yerdən silinməyən tüpürcək də vardı.”* (İbn Macə, Ədəb 7) buyurmuşdur.

Peyğəmbərimizin (s.ə.s) *“sabah qiyamətini qopacağını bilsəniz belə, bu gün əlinizdəki ağacı əkin”* (Buxari, əl-Ədəbul-Müfrəd s. 168) əmri-şərifini bir başqa hədisdə belə dilə gətirilir: *“Bir müsəlman ağac əkər və bunun meyvəsindən insan, heyvan, yırtıcı və ya quş yesə, yeyilən şey o insan üçün sədəqə olar. Kim (o ağacdən) istifadə edərsə bu onun (ağacı əkən) üçün (qiyamətə qədər) sədəqə olar.”* (Buxari, Ədəb 27)

Həz. Peyğəmbərin eyni zamanda bugünkü mənası ilə qoruq təsis etdiyini də görürük. O, Mədinənin ətrafını hər tərəfdən 36 km məsafəyə qədər haram elan edərək bu ərazidə heyvanların ovlanmasını, ağacların kəsilməsini, otların yolunmasını qadağan yasaqlamışdır. (Əbu Davud, Mənasik 96)

Qısaca desək, ətraf mühiti qorumaq hər şeydən əvvəl İslamın əmri, eyni zamanda insanlıq borcumuzdur.

Rotterdamda, meydanda
tunc bir heykəl var.
İnsan heykəli.

Qıvrım-qıvrım qıvrılıb insan.
İki ağızlı yara
deşib sinəsini ortasından.
Bu yaranın qanlı ağzından
dartıb çıxarıblar insan ürəyini.
Arxasına baxsan, görərsən
baca kimi açılmış kürəyini.
Üzündə
dəmirdən fəryad qoparan
bir izzətlilik var.
Ağrını tuncdan yoğurub sənətkar.
Sözüm yox.
Ancaq düşünürəm:
bütün dünyanın tuncu çatarmı
bir insan izzətliliyinin heykəlinə?
Yüz belə heykəl əvəz olarmı
bir körpənin
qana boyanmış telinə?

Rəsul RZA

UŞAQLARIMIZA ALLAHİ NECƏ TANITMALIYIQ -II

Bəzi psixoloqlar 2 yaşı ömrün “sə-adət illəri” adlandırırlar. Çünki uşaq bu yaşdan etibarən danışmaq və gözə bilmək kimi iki mühüm qabiliyyəti qazanmışdır. Körpəliyi arxada qoyan uşaq artıq ətrafıyla maraqlanır, hər şeyə və hər yerə əl uzadır. Durmadan danışır, yorulmadan suallar verir. Gördüyü hər əşyaya sahib çıxmaq istəyir, evdə əlinə keçən kitabların vərəqlərini oxuyurmuş kimi vərəqləyir, əlinə qələm keçdiyəndə isə bədənini və evin divarları daxil hər yeri yazır.

Bu yaşda uşaq əsasən daha duyğulu olduğundan düşüncələrində ağıldan az istifadə edir. Məsələn, iki adamla rastlaşdığında onlardan hansı ona sevgi bəsləyərsə, ona yaxınlaşır.

2-3 yaş arasında keçici bir dönmə uşaqda inadkarlıq və nadinclik müşahidə olunur. “Nadinclik mərhələsi” kimi adlandırılan bu zaman dilimində uşaq böyükələrin sözünü dinləmir, hətta deyilənin tərsini edir. Özünə məhdudiyyət qoyulduğunda isə hirsələnir, ağlayır. Uşağa qarşı tətbiq edilən ifrat dərəcədə nizam-intizam onu daha da üsyankar edir. Bu yaşda meydana

gələn vərdiş və böhranlar isə sonrakı illərdə inadkarlığa çevrilir.

Bu yaşın müsbət yönünə nəzər etsək görürük ki, uşaq enerjili, maraqlanan və çox hərəkətlidir. Qısacası güclü bir mənlilik duyğusu qazanır.

“Nadinclik mərhələsi” bitən kimi, yəni 3 yaşından etibarən ana-ata və ətrafını razı salan davranışlar sərgiləyəcək, ayrıca, gözləməyi və kömək etməyi bacaracaq. Bu yaşda uşağın cizgi filmlərinə, hekayə və nağıllara marağı artır. Təlim-tərbiyə yönümlü müəyyən qaydaların aşılması üçün bu yaş ən uyğun zamandır.

Uşağa danışılan dini hekayə və mən-qibələr onun xəyal gücünü və duyğularını oyandırıdığı kimi, əşyanın içində və mavərasında gözlə görülməyən qüvvətlərin olduğu düşüncəsinin inkişafını sürətləndirəcəkdir. Nəticədə, “Allah kimdir, nədir, necədir, nə qədər böyükdür?” kimi suallar verərək xəlv edən gücü aramağa başlayacaqdır. Məsələn, “-Ata! Allah bu ağac qədər böyükdür?” -kimi suallar verə bilər.

İlk uşaqlıq dövrünün ikinci mərhələsini təşkil edən 4-6 yaş arasında uşaq bir sıra

eniş və yoxuşların təsiri altındadır. Onda “biz” məfhumu yavaş-yavaş formalaşmağa başlayır, sosial olmağa doğru addımlayır. Yoldaşları ilə yola getməyə belə, yoldaşlıq etmək onun üçün mühümdür.

Bu yaşdakı uşaqlar tez-tez nə edəcəyini bilmir, vurur, təpik atır, söyüş söyür, hökm etməyə çalışır. Onun xəyal gücündə də irəliləmə nəzərə çarpır, çox zaman xəyal ilə həqiqəti qarışdırdığına görə, anası tərəfindən yalançılıqla ittiham edilir.

Gördüyü əşyaların özünə aid olduğuna inanır, buna görə də qonşunun evində oynadığı oyuncağı gedərkən özü ilə aparmaq istəyir.

5 yaş “qızıl dövr” olaraq tanınır. 4 yaşındakı uşaq çəkdiyi rəsmi bitirənədək nəyin rəsmi olduğunu bilmədiyi halda, 5 yaşındakı uşaq nə edəcəyini əvvəldən düşünür və bunu bitirməyə çalışır. Anası hələ də onun üçün hər şeydir. Dolayısıyla, beş yaşından etibarən uşağın qəlbinə xitab etmək və ondan bəyənilən davranışlar tələb etmək mümkündür.

İlk uşaqlıq dövrünü maksimum 8 yaşa kimi götürsək, qızlar üçün analar, oğlanlar üçün də atalar ən güclü və ən bacarıqlı insanlardır.

Bu illərin dini yönünə nəzər etsək, dini kəlmələrin çoxunu anlamaz, sadəcə təkrar edirlər. Dua onlar üçün uşaqlıq arzularının yerinə yetirilməsi üçün baş vurulan bir yoldur.

Bu mərhələdə uşaqdan bir məscid şəkli çəkməsi istənilməli və beləcə oyun oynayarkən ona məscid tanıtılmalıdır. Dua məktəb öncəsi təhsildə mühüm yer tutur. Uşaqlara sevirərək az-az kiçik dualar, kiçik surələr və ilahilər əzbərlədilməlidir. Bu sayədə onları Allaha yaxınlaşdırmağa nail olmaq mümkündür.

Gəldik son uşaqlıq dövrünə; 6 yaşdan başlayır 11-12 yaşa qədər davam edir. Fərdi fərqliliklər səbəbilə bu yaş dövrləri barəsində ümumi ifadələr işlətmək çətin olsa da, mühüm yaş dövrü olduğuna görə, diqqət yetirməyi labüd edir.

Təlim əsnasında uşağa İslamın əsas prinsipləri olan səbir, sevgi və şəfqət kimi ülvə hisslərlə yanaşmaq lazımdır. Yəni “Əlif” hərfini öyrətmədən qabaq uşağa Quran sevgisi aşılanmalıdır. Mükəmməl bir ibadət təlimi gələcək həyatda uşağın düşə biləcəyi böhran və şübhələri asanlıqla keçməsinin əsas şərtlərindəndir.

Bu yaşlarda müəyyən idrak gücünü işlədə bilən uşaq danışar, qərar verib nəticə çıxarmağa başlayar. Zehnini işlədərək yaxşını pisdən ayırmağa cəhd edir. Valideynlər tərəfindən özünə sərf edilən çalışmalar nəticəsində konkret əşyalardan və xəyalda sıyrılaraq mücərrəd qavram və həqiqətləri anlamağa başlayarlar.

Son uşaqlıq dövrünün başqa bir adı da “öyrənmə dövrü”dür. Elə isə uşaq bu yaşdan etibarən sistemli bir təlim-təربiyəyə əqlən və ruhən hazır hala gəlmişdir. Hz. Peyğəmbərin “Uşaqlarınıza yeddi yaşdan etibarən namaz qılmağı əmr edin...” (Əbu Davud, 495) ifadəsi bu həqiqəti ortaya qoymaqladadır. Demək ki, hər bir valideyn xüsusilə bu dövrdən uşağına namaz, surə və duaları öyrətməlidir. Ancaq unutmamalıdır ki, təlim əsnasında uşağa İslamın əsas prinsipləri olan səbir, sevgi və şəfqət kimi ülvə hisslərlə yanaşmaq lazımdır. Yəni “Əlif” hərfini öyrətmədən qabaq uşağa Quran sevgisi aşılanmalıdır. Mükəmməl bir ibadət təlimi gələcək həyatda uşağın düşə biləcəyi böhran və şübhələri asanlıqla keçməsinin əsas şərtlərindəndir. Son olaraq bunu deyə bilərik: Uşaqlarımız Rəbbimizin bizə əmanət etdiyi dünya və axirət sərmayəmizdir. Qəlb dünyaları və zehnləri ağ kağız kimi tərtəmizdir – günahsızdır. Fotoaparat kimi gördüyünü çəkib hafizəsinə qeyd edir. Elə isə valideyn uşağının qarşısındakı hər bir davranışına diqqət etməlidir.

ACLIQ NƏ YEDİRMƏZ, DƏRD NƏ SÖYLƏTMƏZ?

Şəkil-1:

Türkiyədə çıxan Vətən qəzetinin 13 mart 2010 tarixli xəbərinə görə Qonarezo Beynəlxalq Parkındakı bir filin öldüyü xəbəri yayılan kimi leşin ətrafı insan izdihamı ilə doldu. Zimbabvenin acından qırılan insanları qısa müddət ərzində bir fili yedilər. Hadisəni çəkən fotoqraf Devid Çençellor insanların iki gecə bayram etdiklərini yazırdı.

Qırmızı Xaç Cəmiyyətinin raportuna görə Zimbabvedə hər dörd adamdan birinin təcili qida yardımına ehtiyacı var.

Şəkil-2:

Qurdların, çaqqalların, milçəklərin sürü halında hücum edərək ovlarını parçalamaları ilə süfrə ətrafında oturan insanlar arasındakı fərq bismillah, nəzakət, mədəniyyət, təmizlik, bir sözlə desək ədəb fərqidir. Süfrəyə İslam əxlaqının qaydalarına görə oturur və ona görə davransaq gülüstandakı kəpənəklərə bənzəyərək. Əks təqdirdə milçəklərdən heç bir fərqimiz olmaz.

Şəkil-3:

B.M.T-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı təşkilatının məlumatına görə bir ildə acından ölənlərin sayı müharibə, xərcəng, yol qəzası, ekoloji kirlənmə səbəbindən ölənlərdən qat-qat artıqdır. Hər il 10 milyon adamın aclıqdan öldüyü bildirilir. Təqribən 1 milyard adam yarıac, yarıtox haldadır. Allah heç kimi aclıqla imtahan etməsin. Aclıq nə yedirməz? Susuzluq nə içirməz ki? Müharibə və qıtlıq illərində insanların adam əti yediyinə tarix min dəfələrlə şahid olmuşdur.

Şəkil-4:

İslam dininə görə acmadan yemək yemək məkr-ruh sayılmışdır. İmam Qəzaliyə görə isə aclığın ölçüsü “o an yemək seçə bilməyəcək və yeməkdə qüsurlaşmayacaq hala gələrək nə varsa onunla kifayətlənməkdir.” Qəribədir ki, dünyanın bir qismi az yeməyə və arıqlamağa, digər qismi isə acından ölməyə çalışmaqdadır.

Şəkil-5-6:

Altı tonluq fil 47 dəqiqənin içində sümükləri qalanadək soyuldu. Filin xortumunu və qulaqlarını da yedilər. Şorba bişirmək üçün heyvanın sümüklərinin də aparılmasının ardından, 24 saat sonra geriye sadəcə torpaqdakı qan izləri qaldı.

Höteyə görə “aclıq hətta balıqları da qarmağa salar”. Anadolu irfanına görə də “dəvəni yargana uçuran bir qarış otdur”. Könül kimi aclıq da fərman dinləməz. “Tox olan cümlə cahanı tox bilər. Ac olansa dünyada çörək yoxdur sanar” deyirlər. Oruc ibadəti cümlə aləmin tox olmadığını insana kitabdan yox, boş mədə və qurumuş dodaqlarla öyrədir. Gürcü atalar sözünə görə “dünyadakı ən ağır yük boş mədədir”.

Qonşusu ac ikən özü tox yatanın mədəsi dolu olsa da qəlbi sevgiyə, ehtirama, əxlaqa acdır. Qarnı aclardan çox qəlbi ac olanlara və qəlbindəki aclığın fərqi qində olmayanların halına acımaq lazımdır. Qeybət etmək elə bir aclıqdır ki, qeybət edənə rahatlıqla və diksinti vermədən ölmüş insan əti yedirir.

Burada çox mənalı bir lətifəni sizinlə bölüşmək istəyirəm: Adamyeyənlər qəbiləsindən ali savadlı bir uşaq: “Bu ağlar özləri bir müharibə etdilər (İkinci dünya Müharibəsi), əlli milyon adamı öldürdülər.” –deyincə ağlara görə adamyeyən olmağın xor görüldüyünü bilən atası: “Bunlar qədər vəhşi ola bilməz. Üstəlik heç birini yeməyərək israf etmişlər.” –deyə sual edir.

İstər heyvan, istər insan olsun, qarnı aclardan çox qəlbi imana, İslama, əxlaqa sevgiyə aclardan qorxmaq lazımdır. Qarnı ac olan adamyeyənlər yeyəcəklərindən artıq adam öldürməmişlər. Qəlbi ac olanlar isə dünya müharibələrində 100 milyona yaxın adam öldürmüşlər. Allah-Təalanın maddi və mənəvi nemətlərinin artaraq aclığın hər növündən uzaq olmaq duasıyla...

MƏSNƏVİDƏN

ŞAHZADƏ VƏ SEHRBAZ

Padşahın gənc bir oğlu vardı. Zahirə də, batini də hünərlərlə bəzənmişdi. Padşah bir gecə yuxuda oğlunun ölmüş olduğunu gördü. Rəyada o qədər kədərləndi ki, ağlamağa, fəryad etməyə macalı belə qalmadı. Ölümü arzulamağa başladı.

Yuxudan oyananda bunun bir yuxu olduğuna o qədər sevindi ki, hələ həyatında belə sevinməmişdi. Padşah öz-özünə dedi:

“- Bu sıxıntı keçdi, amma ölümə çarə yoxdur. Ölümə yüzlərlə qapı-pəncərə var. Hər birindən bir səs gəlir. Xəstəliklərin hər birindən ölümə yol var. Küləyin şiddəti işığı söndürmək üzrədir, heç olmasa yeni bir işıq yandırım ki, mənim işığım sönersə, o qalsın.”

Padşah bu düşüncələrlə oğlunu evləndirmək qərarına gəldi. Məqsədi soyunun davam etməsi idi. Öz-özünə dedi ki:

“- Soyumun davam etməsi üçün oğluma təmiz bir kişinin, arif və zahid bir adamın qızını alacağam. Belə adamlar əsl padşahdır, çünki nə şəhvətin, nə də mədənin quludurlar.”

Padşah oğluna bir zahidin qızını almaq qərarına gəldi. Bu xəbər saraydakı qadınların qulağına tez çatdı. Şahzadənin anası dedi ki:

“- Evlilikdə tərəflərin tarazlığı şərtidir. Əql də, nəql də bunu şərt qoşur. Sən xəsisliyindən oğluma bir yoxsulun qızını almaq istəyirsən.”

Padşah belə cavab verdi:

“- Təmiz insanlar yoxsul sayılmaz. Onların könlü zəngindir. Bu, Allah vergisidir. Onların yoxsulluğu qənaətidəndir. Onlar qızıl xəzinəsinə göz ucuyla da dönüb baxmazlar. Başqa yoxsullar isə bir quruş üçün başını verərlər.”

Qadın dedi ki:

“- Sən deyən olsun, amma belə adamlarda cəhiz nə gəzər!? Onlar nə şəhərlər, qalalar, nə də incilər, mücəvhərlər verə bilərlər.”

Padşah dedi:

“- Narahatlığı din olanın, dünya qəmlərini Allah ortadan qaldırar.”

Padşah qərarında ısrar etdi və oğlunu təmiz bir adamın qızı ilə evləndirdi. Qız gözəllikdə bənzərsiz idi. Xasiyyəti özündən də gözəl idi. Fəqət yaşlı bir sehrbaz qadın şahzadəyə aşiq olmuşdu. Qabil şəhərindən olan bu cadugər qadın elə bir tilsim etdi ki, şahzadə də ona aşiq oldu. Bu üzdən toydan da, o dünyalar gözəli qızdan da üz

çevirdi.

Şahzadə tam bir il o qoca qarının nökrəri oldu.

Onun ayaqqabısının bağını öpdü. Sanki, şahzadə yarı canlı hala gəlmişdi. Başqaları onun bu pərişan halına ağlarkən, onun öz halından da xəbəri yox idi, sevinci yerindəydi.

Bunu görən padşahın gündüzü gecə oldu. Oğlunu qurtarmaq üçün bütün yollara baş vurdu. Ancaq şahzadənin qoca qarıya olan bağlılığı gündən-günə artırdı. Padşah bütün çarələrin tükəndiyini görüncə Allaha yönəldi. Səcdəyə qapandı:

“- Ya Rəbbi! Bu uşağı qurtar!” deyə yalvardı.

Duaları qəbul oldu. Uzaqdan sehləri açan nurani bir adam gəldi. O, şahzadənin cadugərə qul-kölə olduğunu eşitmişdi. O qoca qarının sehrdə çox mahir olduğunu da bilirdi. Gedib padşahla görüşdü.

“- Mən oğlun üçün gəlmişəm. Onlar cadu edər, biz də pozarıq. Səhər vaxtı qəbiristanlığa gedin. Orada divarın

kənarında boyalı bir qəbir var. O qəbrin qiblə tərəfini qazın, oradaki düyünləri çıxarıb açın.”

Padşah deyilənləri etdi. Düyünlər açılan kimi qarının sehri də çözüldü. Şahzadə elə bil yuxudan ayıldı. Tez padşahın üstünə qaçdı. Padşah şənliklər qurdu. Gözləməkdən yorulan o gözəl gəlin də muradına çatdı. Gəlini gören şahzadənin ağlı başından çıxdı. Sehrbaz qarı kədərdən öldü.

Şahzadə öz vəziyyətinə heyran qalmışdı:

“ - O qadın necə oldu məni aldada bildi.” - deyirdi.

Qeyd: “Şahzadə” - sənsən, “sehrbaz qadın” - dünya, “sehrin qəbirdə gizlənməsi” - hər səhər ölümü düşünsən (təfəkkürü-mövt) dünyanın səni sehləyə bilməməsi, “ağlı başdan alan gözəllik” - cənnət və nemətləridir. Ey Yolçu! Dünya səni aldatmasın. Heç kim dünyadan gedərkən əməldən başqa bir şey apara bilməyib. Bir sənətkar bir neçə il öyrənir, ömrü boyu öyrəndiyindən faydalanır. Sən də bu Ramazanda qulluq etməyi öyrəndin. İndi öyrəndiyindən faydalanmaq vaxtıdır. Qarşıda 11 ay var. Bu bərəkəti o aylara daşımaq vəzifəsi Sənə aiddir!!!

ALLAHIN QƏZƏBİ

Bir nəfər Hz. İsa (ə.s.)-dan soruşdu:

“ - Bu dünyada hər şeydən daha ağır və çətin olan nədir?”

İsa (ə.s.) cavab verdi:

“ - Allahın qəzəbi”

Adam dedi ki:

“ - Allahın qəzəbindən əmin olmaq üçün nə etməliyik?”

İsa (ə.s.) cavab verdi:

“ - Sən də qəzəbləndiyin zaman qəzəbini boğ!

İBRƏTLƏR

DİNLƏMƏYİ BACARMAQ

Bir şair çox tərbiyəli bir tələbəni böyük bir alimin məclisinə aparır. Qapıdan içəri ayağını basar-basmaz, o alim bu tələbəni yoxlamaq istəyir.

“ - Oğlum, bir əşri-şərif oxuyarsanmı?”

Tələbə utandığından “bilmirəm, əfəndim” deyir.

Alim ona:

“ - Hər hansı bir musiqi alətində ifa edə bilirsənmi?”

Tələbə yenə “bilmirəm əfəndim” deyər cavab verir.

Alim tələbəyə:

“ - Bir hünərin yoxdursa bu məclisə niyə gəldin?” deyəndə tələbə söz tapa bilmir. Vəziyyəti seyr edən şair, bu əxlaqlı gənci çətin vəziyyətdən qurtarmaq üçün sözə qarışır:

“ - Əfəndim! Bu gənc dinləməyi çox gözəl bacarır!” Alim bu hala sevinərək belə deyir:

“ - Afərin! Boşboğazların dünyanı vəlvələyə verdiyi bu zamanda “dinləmək” kimi böyük bir hünər gözəl keyfiyyətdir. Dinləməyi bacarmayan, danışmağı heç bacarmaz. Buyur otur!”

Allah insana iki qulaq, bir ağız verib. Bunun mənası: birindən al, o birindən burax deyil. İki eşit, bir danış deməkdir. Dilin qarşısına da dişlərdən bir qala, dodaqlardan da bir divar çəkib ki, atmaca atmasın, az danışsın, çox dinləsin.

DUA ETMƏK İLAHİ ƏMRDİR

Lüğətdə; çağırmaq, səsəlmək, dəvət etmək, istəmək və yardım tələb etmək” mənalarına gələn dua dində; Allah-Təalanın ucalığı qarşısında insanın acizliyini və zəifliyini etiraf etməsi, sevgi və hörmətlə Onun lütf, nemət və yardımını; üstündəki sıxıntı, dərd və bəlanı aparmasını; günah, xəta və qüsurlarını bağışlamasını diləməsi, yalvarıb-yaxarması və Ona öz halını arz etməsidir.

Dua etmək ayə və hədislərdə tərifləyiq görülmüş və möminlər dua etməyə şövq edilmişdir. Hətta dua ilahi bir əmr olmuşdur. Bu haqdakı ayələrdə belə buyrulur; “Rəbbinizə yalvararaq və gizli-

gizli dua edin” (əl-Əraf, 55; əl-Ənam, 63), “Qorxaraq və ümidvar olaraq Ona dua edin...” (əl-Əraf, 56), “(Ey Peyğəmbərim!) De ki, duanız olmasa Rəbbim sizə nəyə görə qiymət versin?” (əl-Furqan, 77)

Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) də bu ayələri dəstəkləyərək və təsdiq edərək: “Ey Allahın qulları! Sizə dua etməyinizi tövsiyə edirəm.” (Tirmizi, Dəavat, 102), “Dua etməyi tərk etmək üsyandır” (Hey səmi, Ədiyə, 2,), “Dua etməkdə aciz olmayın, çünki dua edən heç bir insan həlak olmaz” “Biriniz dua edib bir şey istədiyi zaman çox istəsin. Çünki o, Rəbbindən istəyir.” (İbn Hibban, Ədiyə, 889), “Biriniz dua etdiyi za-

man istədiyini çox və böyük istəsin. Çünki Allaha heç bir şey böyük və çox gəlməz." (İbn Hibban, Ədiyə, 886) buyurmuşdur.

Dua edən insan eyni zamanda Allah-Təalaya və Peyğəmbərinin əmrinə uymuş, ibadət etmiş, Allahı xatırlamış və sevgisini qazanmış olar. Bu haqda da Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurur: *"Allahın fəzli və kərəmindən istəyin, çünki Allah özündən bir şey istənilməsinə sevar. Ən fəzilətli ibadət (dua edib) hər hansı bir kədərdən xilas olmağı gözləməkdir."* (Tirmizi, Daavat, 116)

Bəziləri deyirlər ki; "nə qədər dua edirəm xeyri yoxdur dualarım qəbul olmur ki, olmur. Daha nə qədər dua etməliyəm?" Bu adama öncə Rəsulullah (s.ə.s)-in hədisini xatırlatmaq lazımdır. Buyurur ki; *"Rəbbimə dua etdim qəbul edilmədi, deyərək tələsmədiyiniz müddətcə Uca Allah dualarınızı qəbul edər."* (Buxari, Dəavat, 22)

Dua Allah-Təalaya ibadət olduğu üçün onun qəbul olması bəzi ədəb və üsullarına riayət etməyə bağlıdır. İlk növbədə dualarımızın qəbulu üçün boğazımızdan keçən loğmalara diqqət etməliyik. Yediyimiz-içdiyimiz halal omalıdır ki, Allah dualarımızı qəbul etsin. İş-gücü yalan, aldatma, hal və hərəkətləri Quran və Rəsulullah (s.ə.s)-in yolundan uzaq olan bir şəxsin duaları necə eşidilsin? Bu haqda Allah Rəsulu (s.ə.s) bir hədisi-şərifində belə buyurur: *"Allah yolunda səfərə çıxmış, üstü-başı toz bulaşmış bir adam əllərini səmaya qaldıraraq, "Ya Rəbbi, Ya Rəbbi" deyərək yalvarır. Halbuki yediyi haram, içdiyi haram, geydiyi haram, qidası haramdır. Belə birinin duası necə qəbul ola bilər?"* (Müslim, Zəkat, 19)

Əslində ədəbinə və üsuluna riayət edilən heç bir dua geri çevrilməz. Bunu bizə Rəsulullah (s.ə.s) xəbər vermişdir. Bəzilərinin nə doğru-düzgün ibadəti var, nə günlük həyatında Allahı xatırlayır, sadəcə dara düşəndə Ona yalvarır, firavan vaxtlarda isə şükür belə etmir. Belə birinin

duası necə qəbul olsun? Hər namazdan sonra edəcəyimiz əzbər duamız var, təztələsik əlimizi qaldırıb üzümüzə sürtürük bununla da dua ediyimizi zənn edirik, sonra da oturub gözləyirik ki, dualarımız qəbul olsun. Bu vəziyyət təəssüf ki, bir çoxumuza aiddir. Elə isə duanın qəbulu üçün diqqət ediləcək iki şərti gözədən keçirək:

İlk növbədə duaya Allaha həmd, şükür və Rəsulullahı salavatla başlamalıyıq. Bu haqda bir hədisdə belə buyurulur; *"Biriniz dua etdiyi zaman Allaha həmd ilə başlasın, sonra Peyğəmbərə salavat etsin, sonra istədiyi duanı etsin"* (Tirmizi, Dəavat, 66) Duadan əvvəl tövbə və istiğfar edilməli, əfvimizi diləyib sonra duaya başlamalıyıq. Əllər

"Allah yolunda səfərə çıxmış, üstü-başı toz bulaşmış bir adam əllərini səmaya qaldıraraq, "Ya Rəbbi, Ya Rəbbi" deyərək yalvarır. Halbuki yediyi haram, içdiyi haram, geydiyi haram, qidası haramdır. Belə birinin duası necə qəbul ola bilər?" (Müslim, Zəkat, 19)

səmaya açılmalı, iklas və səmimiyyətlə, qəbul olacağına inanaraq, yavaş səsle, yalvararaq, israrla istəyərək, ümid və qorxu içində dua edilməli və sonda amin, duamı qəbul et deyilməlidir.

Bunlardan əlavə mömin dua etmək xüsusunda da gözüaçıq olmalıdır. Dua etmək üçün Allah-Təalanın təyin etdiyi mübarək gün və gecələri qaçırmamalıdır. Dua hər zaman və hər yerdə edildiyi halda, mübarək gün və gecələrdən olan, Ərəfə günü, Ramazan ayı, cümə və bayram günləri, səhər vaxtları, gecənin son üçdə ikisi, səhər və axşam vaxtları, azan ilə iqamə arasında, səcdədə və namazların ardından qəbul olunacağına dair hədislər olduğu üçün bu vaxtlarda bol-bol dua edilməlidir.

XEYİRXAH İNSAN

Günün batmasına az qalmış qapımızda qara rəngli təzə bir pobeda maşını dayandı. Sürücü başını pəncərədən çıxarıb: “Mənsim kişinin evi burdaır?” – deyə soruşdu. “Bəli buradır.” Maşının qapısı açıldı, hündürboy, səliqəli geyimli bir nəfər aşağı düşdü. Sürücüyə “Sən get, sabah elə bu vaxtlar gə-lərsən” –dedi. Sürücü dərhal maşını sürüb getdi. Atam səə çölə çıxmışdı ki, qonaq onu görüb üstünə yeridi. Atamla görüşüb qucaqlaşdılar. Qonaq atamdan soruşdu: “Mənsim kişi, mənə tanıdın?” Atam: “Ay qardaş, səni tanımamaq, unutmək olar? Sən mənə qırx arşınlıq quyudan çıxarmı-san, özü də o dövrdə.” –dedi. Evə keçdilər.

Qardaşım tez bir qoyun kəsib soydu.

Süfrə açıldı. Bizim üçün qaranlıq qalan bir məsələ vardı: Görəsən bu adam atama nə edib ki, xətrini bu qədər çox istəyir?

Elə bu vaxt qonaq atamdan soruşdu: “O vaxtkı hadisədən sonra neçə uşağın olub?” Atam cavab verdi: “Uşaqlarımın dördü o vaxtdan sonra dünyaya gəlib.” Bu “o vaxtdan” sözü hamımızda böyük maraq doğurdu. Gözümüzü qonağın üzünə dikdik. Elə söhbəti də atam yox, qonaq açdı:

Cavan vaxtlarım idi. Mərkəzi Komitədə işləyirdim. Rayonlarda kolxoz quruculuğunu gücləndirmək üçün mənim rəhbərliyimlə bir qrup Cəbrayla gəlmişdik. Böyük Mərcanlıda işimiz alınmırdı. Əsas məsələ camaatı bir yerə yığıb söhbət apara bilməməyimiz idi. Rayon mər-

kəzindən yerli hökumət Mənsim kişini nişan verib onun evində qalmağı məsləhət gördü. Kəndə gələn kimi belə də etdim. Çay-çörəkdən sonra izah etdim ki, kolxoz mütləq qurulmalıdır. Partiyanın tapşırığı var. Qanunu pozan adamları cəzalandıracaqlar. Kollektivləşmənin üstünlüklərindən xeyli danışdım. Bir ağsaqqal kimi ondan kömək istədim. Hiss etdim ki, Mənsim kişi dediklərimlə razı görünməyə də daxilən narazı idi. Axırda mənə belə dedi: “Bağır kişi, bir halda ki, öz ayağınla bura gəlmişən, mən də camaatın xahişini sənə çatdırmaq istəyirəm. Mümkündürsə Mərcanlıda kolxoz qurulmasın. Qoyun camaat öz dədə-baba adətləri üzrə yaşasın.” Onu inandırmağa çalışdım ki, bu mümkün olan şey deyil. Amma faydası yox idi. Bu söhbətdən osnra Mənsim kişinin evində qalmağın həm mənim üçün, həm də onun üçün arzuolunmaz nəticələrə gətirib çıxaracağını düşünərək kəndin məktəb müəllimi Xanış Rüstəmovgilə getdim. Sonrakı günlərdə orada qalası oldum.

Mənsim kişidən ayrılanda dedim ki, aramızda olan söhbəti heç kimə deməsin. Ertəsi gün Sovet sədrinə və katibinə tapşırıdım ki, camaatı bir yerə tolasınlar, söhbət edək. Evin pəncərəsindən baxanda gördüm ki, adamlar dəstə-dəstə gəlirlər. Bir azdan bayıra çıxanda gördüm ki, yeddi-səkkiz nəfərdən başqa heç kim yoxdur. Səbəbini soruşanda kənddə hamının satqın kimi tanıdığı bir nəfər qulağıma dedi ki, “dünən kimin evində qalmırsansa həmin adam qoymur.” Məsələnin qəlizləşdiyini görüb mərkəzə xəbər verdim. Gəlib Mənsim kişini və Allahverdi adlı bir nəfəri apardılar.

Kolxozun yaradılması üçün üç ay Cəbrayıl qalasına qaldım. Rayonda qurulan 38 kolxozdan biri də Böyük Mərcanlıdakı idi. İşlərimi yekunlaşdırıb getmək istəyəndə

dedilər ki, bəs o vaxt Mərcanlıdan tutub gətirdiyimiz iki nəfəri neyləyək? Mən Mənsim kişinin nüfuzunu, evində kəsdim çörəyi və mərdliyini nəzərə alıb sonralar dəyib-dolaşmasınlar deyərək kolxoz qulluqçuluğunda hökumətin tərəfində olduğuna dair ona sənəd hazırlatdım və onları buraxmalarını tapşırıdım. Mənsim kişi Mərcanlı kimi böyük bir elin ağsaqqalıdır.

Sonra qonağımız üzünü bizə tutaraq “O vaxt ananız namaz üstəymiş. Əgər mənim yerimdə başqa adam olsaydı, indi bu kişinin sümükləri çoxdan torpağa qarışmışdı.” Elə ona görə soruşdum ki, Mənsim kişi, otuz altıncı ildən sonra necə uşağın oldu?

Qonağın söhbətində həqiqət vardı. Repressiya dalğalarının gücləndiyi bir məqamda kollektivləşmənin əleyhinə gedən bir adamın xatadan sovuşması ağlabatan olmasa da, atam o qanlı illərdən itkisiz, salamat çıxa bildi. El-obanın sevdiyi adam Allahın mərhəməti ilə sağ qaldı.

Qonağımız bir az dayandı, dərinləndən nəfəs alıb təzədən söhbətə başladı. “Hə, Mənsim kişi, niyə soruşmursan ki, bura necə gəlib çıxdım? Sən soruşmursan mən deyim. Qızım Stansiya Horadizdə ərddədi. Onlara baş çəkməyə gəlmişdim. Yadıma saldım ki, iyirmi beş il bundan əvvəl Mənsim kişinin qonağı olmuşam. Duz-çörək kəsmişik. Dedim görüm necəsən? Allaha şükür sağ-salamatsan.

Yaxşılıq necə də gözəl şeymiş, ilahi. Səni gördüm mən də sevindim. Allaha şükürlər etdim ki, sən salamat qalmağında azacıq da olsa əməyim olub. Buna görə özümü qəlbən rahat hiss edirəm. O vaxt da çörəyini kəsmişdim, indi də. Halal elə.

Hamımız Bağır əmiyə can sağlığı arzuladıq. Atamıza etdiyi yaxşılıq üçün təşəkkürümüzü bildirdik.

BƏRBƏR VƏ MÜŞTƏRİ

Bir nəfər hər zamankı adəti üzrə saç və saqqalını kəsdirmək üçün bərbərə gedir. Saçlarını kəsdirən zaman bərbərlə fərqli mövzular haqqında danışmağa başlayırlar.

Birdən söhbət Allah ilə əlaqəli mövzulara gəldikdə bərbər: “Bax qardaş, mən sənin dediyin kimi Allahın varlığına inanmıram.

“Müştəri: “Yaxşı. Niyə belə düşünürsən?”

“Bərbər: “Bunu açıqlamaq çox asandır. Bunu görmək üçün çölə çıxmalsan. Mənə deyə bilərsənmi, əgər Allah olsaydı, bu qədər çox xəstə insan, atılmış uşaqlar olardı? Allah olsaydı, heç kim acı çəkməzdi. Allah olsaydı, bunların olmasına icazə verəcəyini düşünmürəm...”

“Müştəri bir anlıq durdu və düşündü, amma lazımsız bir mübahisəyə girmək istəmədiyi üçün cavap vermədi. Bərbər işini qurtardıqdan sonra adam çölə çıxdı. Elə o anda yolda uzun saçlı və saqqallı bir nəfərlə qarşılaşdı. Adam sanki illər uzununu saçını-saqqalını kəsdirməmişdi. Çölə çıxan müştəri bərbərin dükanına geri döndü və: “Bilirsən nə var, mənə bərbər deyə bir şey yoxdur.”

Bərbər: “Bu necə ola bilər? Mən boyda bərbəri görmürsən?”

Müştəri: “Xeyr, yoxdur. Çünki olsaydı, yolda gəzən uzun saçlı və saqqallı adamlar olmazdı.”

Bərbər: “Həə.. Deməli bərbər deyə bir şey var, amma o insanlar mənə gəlmirsə, mən nə edə bilərəm ki?”

Müştəri: “Tamamilə doğrudur! Allah var, amma insanlar ona yönəlmirsə...”

Məhz budur dünyada bu qədər çox acı və kədər olmasının səbəbi!”

ƏSAS OLAN FƏDAKARLIQDIR...

Xəstəxanaya ağır xəstə olan bir qız gətirirlər. Yeganə həyat şansı beş yaşındakı qardaşından təcili qan köçürmək idi. Kiçik oğlan eyni xəstəlikdən möcüzəvi bir şəkildə qurtarmış və qanında o xəstəliyin mikroblarını yox edən bakteriyalar əmələ gəlmişdi. Həkim vəziyyəti beş yaşındakı oğlana anlatdı və bacısına qan verib-verməyəcəyini soruşdu. Kiçik uşaq bir anlıq duruxsundu. Sonra dərin bir nəfəs aldı və “Əgər xilas olacaqsam, verərəm”, -dedi. Qanköçürmə işi aparılarkən, bacısının gözlərinin içinə baxır və gülümsəyirdi. Qızın

yanaqlarına yenidən rəng gəlməyə başlamışdı, amma kiçik uşağın üzü də get-gedə solurdu... Gülümsəməsi də yox oldu. Titrəyən bir səslə həkimdən soruşdu: “Dərhal öləcəyəm?”

Uşaq həkimi səhv başa düşmüşdü, bədənindəki bütün qanı bacısına verib öləcəyini zənn edirdi.

SATILAN KÖPƏK BALALARI

“Balaca küçüklər satılır” elanının altında kiçik bir uşağın başı göründü və uşaq dükan sahibindən soruşdu :

“Bu küçükləri neçəyə satırsınız?”

Dükan sahibi: “30 dollarla 50 dollar arasında dəyişir qiymətləri” dedi. Uşaq: “Mənim 2 dollar 37 sentim var” -dedi. “Baxa bilərəm küçüklərə?”

Dükan sahibi gülümsədikdən sonra bir fit çaldı və it damından beş dənə topuş küçük çıxdı. Balalardan biri arxadan gəlirdi. Uşaq gəzməkdə çətinlik çəkən zədəli balaya işarə edib soruşdu: “Buna nə olub belə?”

Dükan sahibi onun omba sümüyündə problemi olduğunu və həmişə belə zədəli qalacağını açıqladı. Kiçik uşaq həyəcanlanmışdı. “Mən bu balanı almaq istəyirəm. Dükan sahibi: “Xeyr, o balanı satmırıq. Əgər həqiqətən istəyirsənsə onu sənə pulsuz verərəm”. Uşaq bu sözdən çox əsəbiləşdi. Dükan sahibinin gözlərinin içinə baxaraq: “Onu mənə verməyinizi istəmirəm. O da digər balalar qədər dəyərlidir. Mən onun qiymətini tam ödəyəcəyəm. İndi sizə 2 dollar 37 sent verəcək, qalanını isə ayda 50 sent ödəyərək tamamlayacağam.”

Dükan sahibi uşağı razı salmağa çalışır: “Bu zədəli balanı həqiqətən almaq istəyirsən? Axı bu bala heç bir zaman digər balalar kimi qaça bilməyəcək, tullana bilməyəcək

və səninlə oynaya bilməyəcək.”

Bu zaman uşaq əyildi, şalvarının balağını yuxarı qaldırdı və böyük bir metal parçasıyla dəstəklədiyi zədəli ayağını dükan sahibinə göstərib, şirin səs tonuyla:

“Mən də çox yaxşı qaça bilmirəm, amma bu balanı başa düşə biləcək çox yaxşı bir sahibə ehtiyacı var” dedi.

AĞSAQQAL

Varna döyüşündən sonra müharibə meydanında gəzən II. Murad düşmən əsgərlərinin tamamının gənc olduğunu görür. Komandirlərindən birindən soruşur:

- Qəribədir, bu qədər ölünün içində heç bir dənə də olsun ağsaqqal görmədim. Hamısı cavandır.

Komandir cavab verir:

- Padşahım! İçlərində bir ağsaqqal olsaydı, başlarına bu fəlakət gələrdimi?

BƏXŞİŞ

Şair Əbu Dəllamə ilə Xəlifə Mehdi arasında belə bir hadisə olmuşdu. Əbu Dəllamə Abbasi hökmdarlarına bir qəsidə yazaraq xəlifəyə təqdim edir. Xəlifə qəsidəni çox bəyənir və:

- Sənə bu qəsidə üçün nə bəxşiş verim? –deyə soruşur.
- Mən sizdən sadəcə bir ov tulası istəyirəm.
- Bu qədər gözəl bir qəsidənin bəxşişi bir ov tulası olarmı?
- Sultanım, köləmiz belə istəyir.

Xəlifə bu işə məəttəl qalır, amma şairin sözünü də yerə salmaq istəmir:

- Yaxşı, sən deyən olsun, sənə bir ov tulası versinlər.
- Amma padşahım, mən ova nə ilə gedəcəyəm?
- Haqlısan, bir dənə də at versinlər.
- Bəs ata nə ilə minəcəyəm?
- Doğrudur, gözəl bir yəhər-yüyən də versinlər.
- Sultanım, ata kim baxacaq?
- Haqlısan, bir kölə də versinlər.
- Bəs yaxşı, mən atı harda saxlayım?
- Bir dənə də axır versinlər.
- Köləni harda yatırım bəs?
- Bir ev versinlər.

- Bu qədər camaatı nə ilə dolandıracağam bəs?

- Min qızıl da xərclik versinlər.

- Sultanım...

Xəlifə Mehdi şairin sözünü kəsir:

Əgər gəlirləri idarə etməyə bir kəndxuda, hesabları tutmağa bir katib istəsən tulanı geri alaram ha!..

YAXŞI ÇOBAN ODUR Kİ...

Qədim Romada əyalət valilərindən biri Qeysər Tiberə vergilərin artırılmasını təklif edincə bu cavabı alır:

- Yaxşı çoban odur ki, qoyunların yununu qırxa, amma dərisini üzməyə.

FATEH SULTAN

Fateh Sultan Mehmed adamları ilə gəzərkən yanına yaxınlaşan dilənçiyə bir qızıl verir. Dilənçi pulu götürüb:

- Aman, Sultanım! Bu boyda sultan qardaşına bu qədər az pul verərmisi?

Fatih hardan qardaş olduqlarını soruşunca dilənçi:

- İkimiz də Həzrət Adəmin övladları deyilikmi? Deməli, qardaşıq, –deyir.

Fatih Sultan Mehmed gülümsəyərək belə cavab verir:

- Bunu əsla başqalarına söyləmə. O biri qardaşlarımız da pay istəsə sənə bir quruş da çatmayacaq.

ÜZÜK

Sultan III. Əhməd özünə hədiyyə edilən çox bahalı zümrüd üzüyü bir gün divan toplantısında vəzirlərə göstərib:

- Əcəba, bundan daha qiymətli var mı? – deyər soruşur. Toplantıda iştirak edənlər:

- Xeyr, Əfəndim! Sağlıqla işlədin. Bundan daha dəyərli nə ola bilər ki? –deyə cavab verirlər. Ancaq Nevşəhərli İbrahim Paşa etiraz edir:

- Bundan da qiymətli şey var, padşahım! Padşah gözləmədiyi cavab qarşısında:

- Nədir? –deyə soruşur. İbrahim Paşa cavab verir:

- O üzünün taxıldığı barmaq.

TÜRKİYƏ CÜMHURİYYƏTİNİN PREZİDENTİ ABDULLAH GÜL RESPUBLİKAMIZDA SƏFƏRDƏ OLUB

Qardaş ölkənin prezidenti Cənab Abdullah Gül ötən ay Azərbaycanda səfərdə olub. Səfər ərəfəsində respublikamızın şimal-qərb rayonlarını da ziyarət edən Cənab Gül müxtəlif elmi-mədəni və digər mərkəzlərdə də olub.

Avqustun 17-də Şəkiyə və Oğuzagölən Türkiyə Prezidenti Abdullah Gül ilk olaraq Şəhər İcra Hakimiyyətinin binası qarşısında ümum-milli lider Heydər Əliyevin abidəsi önünə gül dəstəsi qoydu, ulu öndərin xatirəsini ehtiramla yad etdi.

Sonra ali qonaq Şəkinin Orta Zəyzid kəndi ərazisində türk əsgəri-

nin abidə kompleksini ziyarət etdi. Abidənin XX əsrin əvvəllərində xalqımızı erməni qəsbkarlarından xilas etmək məqsədi ilə Azərbaycana gəlmiş türk ordusunun şəhid əsgərinin şərəfinə ucaldıldığı qonağın diqqətinə çatdırıldı. Cənab Gül abidənin ətrafında geniş abadlıq işlərinin görülməsindən və 2002-ci ildə məzarüstü abidə kompleksi yaradılmasından məmnun qaldığını bildirdi. Sonra xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin abidəsini ziyarət edərək önünə gül dəstəsi qoydu. Şəki ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşən Abdullah Gül Azərbaycana səfərindən məmnun qaldığını, ölkələrimizin dostluq və qardaşlıq əlaqələrinin daha da inkişaf etdirilməsinin vacibliyini bildirdi.

Prezident Abdullah Gül XIX əsrin tarixi-memarlıq abidəsi olan Şəki Cümə məscidinə və burada fəaliyyət göstərən Şəki İslam Mədrəsəsinə də baş çəkdi. Prezident Abdullah Gül məscidin həyətindəki mədrəsədə təhsil alan hafizlərlə xatirə şəkli çəkdi.

Sonra ali qonaq Şərq memarlığının nadir incisi hesab olunan Şəki Xan Sarayında və Şərq memarlığı üslubunda tikilmiş Yuxarı Karvansaray mehmanxana kompleksində oldu.

Cənab Abdullah Gül ölkəmizdən xoş təəssüratlarla ayrıldı.

MİLLİ QƏHRƏMANIMIZ MÜBARİZ İBRAHİMOVUN CƏSƏDİNİN QAYTARILMASI ÜÇÜN BÜTÜN QAFQAZIN ŞEYXİ HƏRƏKƏTƏ KEÇDİ

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin (QMİ) sədri Şeyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadə Azərbaycan Ordusunun giziri, Milli Qəhrəman Mübariz İbrahimovun hələ də düşmən əlində olan meyitinin qaytarılması ilə bağlı Moskva və Bütün Rusiyanın patriarxı Kirillə yazılı şəkildə müraciət edib.

Bu barədə APA-ya QMİ mətbuat xidmətinin rəhbəri Rəhimə Dadaşova məlumat verib. Onun sözlərinə görə, bu məsələ Şeyxülislamla Kirillin təkbətək görüşü zamanı müzakirə edilib. Kirill Şeyxülislama söz verib ki, M. İbrahimovun meyitinin qaytarılması üçün əlindən gələni edəcək.

Qeyd edək ki, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin giziri Mübariz İbrahimov bu il iyunun 18-də cəbhənin Tərtər rayonunu Çaylı kəndi istiqamətində Ermənistan Silahlı Qüvvələrinin hücumunu dəf edərkən bir neçə erməni əsgərini öldürərək qəhrəmancasına şəhid olub. Gecə saat 23:30 radələrində 1 km.lik neytral ərazini (minalanmış sahəni) keçərək düşmənin bir neçə əsgərini öldürərək 5 saat təkbaşına Ermənistan ordusuna qarşı döyüşən 22 yaşlı gizir Mübariz İbrahimovun meyiti ermənilər tərəfindən götürülüb və hələ də geri qaytarılmayıb.

GƏNCLİYƏ YARDIM FONDUNDA ƏNƏNƏVİ İFTAR SÜFRƏSİ

Bilidiyimiz kimi Ramazan ayında edilən ən böyük ibadətlərdən biri oruc tutmaqdır. Oruc tutmaq fəzilətli bir əməl olduğu kimi, orucly bir kimsəyə iftar vermək də onun qədər fəzilətlidir. Məhz elə bu fəzilətli əməlin savabına nail olmaq və cəmiyyətin aztəminatlı təbəqəsinə müəyyən mənada dəstək vermək məqsədi ilə qurulduğu gündən bəri Gəncliyə Yardım Fondu Ramazan aylarında iftar süfrələri təşkil etmiş və bunu artıq ənənə halına gətirmişdir.

Fond hər il olduğu kimi bu il də iftar süfrələri təşkil etmiş, kimliyindən asılı olmayaraq, hər kəsə açıq olan bu süfrələrdə hər gün təxminən 150 müsəlman orucunu açmışdır.

Qeyd edək ki, Fondun təşkil etdiyi bu ilki ənənəvi iftar süfrələrində dövlət nümayəndələri və Qeyri Hökumət Təşkilatlarının sədrləri də iştirak etmişlər.

GƏNCLİYƏ YARDIM FONDU MÜQƏDDƏS RAMAZAN AYINDA 150 AZTƏMINATLI AİLƏNİ SEVİNDİRDİ

Bütün müsəlman aləminin səbirsizliklə gözlədiyi müqəddəs Ramazan ayının başlaması ilə əlaqədar olaraq Gəncliyə Yardım Fondu öz xeyriyyə fəaliyyətini yerinə yetirdi. Belə ki, Fond Ramazan ayının başlaması ilə əlaqədar olaraq yüz əlli aztəminatlı ailəyə bir aylıq ərzaq yardımını etmiş, onların da bu müqəddəs ayda qazanlarının qaynamasına vəsilə olmuşdur. O cümlədən hər bir aztəminatlı ailə üçün nəzərdə tutulan ərzaq paketləri ailələrin yaşadığı ünvanlara çatdırılmışdır.

Ramazan ayının sonunda da belə bir xeyriyyə fəaliyyətini həyata keçirəcəyini qarşısına məqsəd qoyan Fond rəhbərliyi gördükləri fəaliyyətin cəmiyyətin fəqrlı təbəqələri arasında mehriban ünsiyyətə və qarşılıqlı yardımlaşmaya səbəb olacağı qənaətindədir.

Gəncliyə Yardım Fondunun bütün kollektivi Azərbaycan xalqını və bütün müsəlman aləmini Ramazan ayı münasibəti ilə təbrik edir, müqəddəs Ramazan ayının bərəkətinin xalqımızın və millətimizin cöhrəsinə sevinc gətirməsini Uca Yaradandan niyaz edir.

Gəncliyə Yardım Fondunun Prezidenti Ahmet Tecim bəy və kollektivi Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Şeyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadəyə və Milli Məclisin deputatı Cavanşir Paşazadəyə əziz bacıları Gözəl xanımın vəfatından dolayı başsağlığı verir.

Allah rəhmət eləsin!

İrfan jurnalının redaksiya heyəti Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Şeyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadəyə və Milli Məclisin deputatı Cavanşir Paşazadəyə əziz bacıları Gözəl xanımın vəfatından dolayı başsağlığı verir.

Allah rəhmət eləsin!